

**A MAGYAR TUDOMÁNYTÖRTÉNETI INTÉZET
TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI 93.**

**MAGYAR KÖZEGÉSZSÉGÜGYI
KRONOLÓGIA
1867–1896**

Készült a kiegyezés 150. évfordulójára

Összeállította: Gazda István

Kézirat

**Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet
Budapest, 2017**

Törvények, rendeletek:

- A király júl. 28-án szentesítette az ország alkotmányos közjogi és önkormányzati önállóságát rendező 1867. évi XII. törvénycikket, amely új fejezetet nyitott a magyar közegészségügyben is.
- A Helytartótanács helyett febr. 23-án a Belügyminisztérium vette át a közegészségügy feladatainak intézését (febr. 20-tól Wenckheim Béla az új belügyminiszter). „A magy. kir. Ministeriumhoz beosztott, s eddig a magy. kir. Helytartótanácsnál tárgyalt ügyek jegyzéke” szerint „A közegészség minden ügyei, nevezetesen: egészségállapotróli jelentések, himlőoltás, gyógyászati kontárkodás, bonczolások, hullák szállítása, temetők, halottas szobák, és a közegészségi rendőrség. Járványok és azok elleni intézkedések, kivéve az állatok körüli intézkedéseket. Fürdők és mindennemű ásványvizek orvosi szempontból, orvosi személyzet és bábák, gyógyszertárak minden ügyei.”
- Egy máj. 20-án kelt miniszteri rendelet a testgyakorlást a rendes tantárgyak közé emelte – a községi elemi népiskolákban kötelező tantárgy lett a testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra. (1883-ban Trefort Ágoston kultuszminiszter rendelete alapján a középiskolában is bevezették a testgyakorlatokat kötelező tantárgyként.)

Események, tények az év folyamán:

- Hazánkban 1866–67-ben kolerajárvány volt, amely sújtotta Pestet és Budát (Pesten a 4075 beteg a 136566 lakosból került ki, míg Buda 42000 fős lakosságából 1273 betegedett meg). (Erről az időszakról írta a Magyar Természettudományi Társulat Közlönye 1866-os évfolyamában Molnár János, pestvárosi törvényszéki vegyész „A pesti kutvizek az 1866. cholera járvány alatt” c. cikkét.) A betegség a falvak lakóit sokkal inkább tizedelte, mint a városokét: sújtotta a járvány az ország észak-nyugati megyéit, továbbá az Észak-Dunántúlon, Pest, Bács és Csongrád megyében élőket. Összesen 153705-en betegedtek meg, 69628 eset végződött halállal.
- Id. Zlamál Vilmos a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumban az Állategészségügyi Osztály vezetője lett, ő koordinálta az első hazai állategészségügyi törvény kidolgozását.
- A Budapesti Központi Védhimlőoltó-intézetet 1862-től 1873-ig Patrubány Gergely, a himlőoltás magántanára vezette. Utóda 1874-től id. Bókai János lett, az intézetet pedig a pesti szegénygyermek-kórházba olvasztották be.
- Az 1867/68-as tanévben a pesti Orvosi Karon a balneológia témakörében magántanári címet nyert Hasenfeld Manó.
- Már működik az 1866-ban alapított Bethesda Kórház, Pesten a Városligetben.
- A kiegyezéskor Magyarországon 2 országos közkórház, 28 egyéb közkórház, 2 országos tébolyda, 8 szemkórház és 2 „bujasenyves” kórház volt összesen 4484 ágygal. Ebben az évben az ország 2000 orvossal és 2500 sebésszel rendelkezett.
- Megalakult a Debreczeni Orvos-Gyógyszerész Egylet.
- Megalakult Késmárkon a Szepesvármegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet.
- A magyar gyógyszeripar megteremtésére irányuló fontos lépésnek tekinthető a Balassa János és Korányi Frigyes igazgatósági tagok közreműködésével 1867-ben alapított „Központi Magyar Gyógyszerészeti és Művegyészeti Vállalat”. Ez a cég a Wágner Dániel által alapított Pesti Technikai Vegyészeti Gyár Rt. jogutódának tekinthető, az üzemet kezdetben továbbra is Wágner Dániel vezette. Az 1867-ben alapított vállalathoz hasonló célú abban az időben csupán Londonban, Párizsban (1861), Brüsszelben (1866) és Milánóban működött. 1877-ben a vállalat tőkehiány miatt gyakorlatilag megszűntette működését (a cégjegyzékből 1912-ben törölték).

- A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XII. vándorgyűlését aug. 12-től rendezték meg Rimaszombatban, ahol létrehozta egy bizottságot, amely feliratban kérte Wenckheim Béla belügyminisztertől a közegészségügy sürgős rendezését.
- Az 1860-as években épült a Császár-fürdő gőzfürdője, amely egyike volt a legkorábbi budapesti gőzfürdőknek.
- Zsigmondy Vilmos 1866–67-ben a margitszigeti artézi kutat fúrta, 1867-re készült el a Margitszigeti I. kút. Itt az egyik fúrása 119,5 méter mélyre jutott le a József főherceg tulajdonában lévő területen. A margitszigeti kút 1500 m³ vizet adott naponta, magas kén, szén-sav, kalcium és magnézium tartalommal.
- 1863 óta palackozták a Hunyadi János keserűvizet, Saxlehner András a sikeres gyógyvíz kútjának tulajdonosa. A cégalapító 1886-ban szabadalmaztatott egy palacktöltő gépet, amely óránként 10 ezer palack megtöltésére is képes volt. A szállításhoz a lovaskocsik már nem feleltek meg. 1888-ban Saxlehner saját költségén vasútvonalat épített ki a 2,5 kilométer távolságra levő Kelenföldi pályaudvarig.

Az év folyamán megjelent művek:

- Eiber Antal: A nemi élet titkai és veszélyei... Függelékkel bujakóri ragályzsról, Rodet ragályelleni ... óvszeréről ... 1. kiad. Pest, 1867. Bartalits Ny. IX, 10–109 p., 1 t. – *Hét kiadásban jelent meg.*
- Erlenmeyer, Albrecht: A gyógyszerek bórál-fecskendése. Ford.: Lendvay Benő. Buda, 1867. MOKT. IV, 81 p.
- Felhívás szabad királyi Pest városa polgáraihoz a vízvezeték létesítése érdekében. Pest Tanács Vízvezetési Bizottmány nevében Szentkirályi Mór, Gerlóczy Károly. Bp., 1867. Emich. [5] p.
- Rózsay József: Adatok a hagymáz oktanához. Pest, 1867. Akadémia. 28 p.
- Török János: Életrendi kalauz a nép számára. Üdvös tanácsokkal az egészség és élet föntartására, megszilárdítására s tekintettel a célszerű betegápolás és életmentés általános szabályaira. Pest, 1867. Bucsánszky. 150 p.

Periodikák:

- Az 1856 óta megjelenő pozsonyi „Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Pressburg” c. periodikának 1867-ig összesen 9 kötete jelent meg. A folyóirat 1869–70-tól kezdődően ezzel a címmel folytatta megjelenését: „Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pressburg”. A lapot 1912-ig adták ki, összesen 32 kötetnyi jelent meg a lapból.
- Tizenegyedik évfolyamához érkezett az „Orvosi Hetilap”, a világ egyik legrégebb, hetente megjelenő orvosi periodikája, amely napjainkban is folyamatosan napvilágot lát. Alapító főszerkesztője: Markusovszky Lajos. Ezen belül harmadik évfolyamához érkezett a „Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan” címmel az „Orvosi Hetilap” mellékleteként közreadott periodika, amely 1897-ig jelent meg Fodor József szerkesztésében.
- Hetedik évfolyamához érkezett a „Gyógyászat”, amely 1944-ig folyamatosan megjelent. Melléklapjai: „Honvédorvos”, „Medikus”, „Állam orvos”, „Gyógyászati Közlemények”. Alapító főszerkesztője: Poór Imre.
- Negyedik évfolyamához érkezett az „Egészségügyi Tanácsadó”, amely 1870-ig jelent meg Pete Zsigmond szerkesztésében.
- Harmadik évfolyamához érkezett a „Ungarische Medizinische-Chirurgische Presse” c. periodika Mangold Henrik szerkesztésében, amely 1871-től Tuszka Ödön szerkesztésében „Pester Medizinische-Chirurgische Presse” címmel jelent meg, egészen 1918-ig.
- Második évfolyamához érkezett a „Hasonszenvi Lapok”, amely 1876-ig jelent meg.
- Megindult az MTA „Értekezések a Természettudományok Köréből” c. periodikus füzetes

vállalkozása.

- Megindult a „Magyarországi Rendeleték Tára”, benne az egészségügyre vonatkozó rendeletekkel.

1868

Törvények, rendeletek:

- Az 1868. évi XXXVIII. tc., vagyis a népiskolai közoktatás tárgyában hozott törvény elrendelte a népiskolák számára a testnevelés kötelező oktatását, s rendelkezett az iskolai higiénéről is. Előírja az újonnan építendő iskolánál, hogy a tantermek megfelelően szárazak, fűthetők, világíthatók, szellőztethetők legyenek, s hogy egy tanulóra elegendő légköbméter jusson.
- Az 1868. évi XL. tc. kötelezővé tette a katonai szolgálatot minden (arra alkalmas) férfi állampolgár számára. A sorozások alkalmával a polgári hatóságok együttműködtek a katonai hatóságokkal. A megyei sorozóbizottság elnöke az alispán, orvosa a megyei tisztifőorvos volt.
- A m. kir. honvéd orvosi tisztikar szervezésére irányuló törekvés nyoma már a m. kir. honvédségről szóló 1868. évi XLI. törvényben fellelhető. A törvény azonban külön honvéd orvosi tisztikar felállításáról még nem rendelkezett, mert a csapatok tervezett gyöngye békelétszáma ekkor még ezt nem igényelte. Májusban a Honvédelmi Minisztérium VI. ügyosztályába a honvédség egészségügyeinek vezetésére egy törzsorvost, majd a pesti és budai kerületi parancsnokságokhoz szintén egy-egy törzsorvost, a pesti főtanosztályhoz egy ezredorvost neveztek ki.
- Az 1868. évi XLIV. tc. 19. paragrafusa alapján az egyetemen az előadások nyelve ismét a magyar lett.
- Az 1868. évi LIII. tc. a vasárnapi munkaszünetről rendelkezett.

Események, tények az év folyamán:

- Ettől az évtől kezdve Szlávy József belügyministeri államtitkár az egészségügyi osztály vezetője.
- A belügyminiszter elnökletével, neves orvosok közreműködésével márc. 10-én létrejött egy szakbizottság, amely a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlésein kidogozott közegészségügyi tervezetet volt hivatva tovább formálni. A tervezet részletes kidolgozásában Balassa János, Markusovszky Lajos, Korányi Frigyes és Jendrassik Jenő vett részt, s az elkészült tervezet az „Orvosi Hetilap”-ban jelentették meg „Emlékirat a közegészségügyi és orvosi ügy rendezése tárgyában” címmel.
- Ápr. 9-én létrehozták az Országos Közegészségi Tanácsot (később Közegészségügyi), elnöke: Balassa János, alelnöke: Kovács Sebestény Endre, jegyzője: Csatáry (Grósz) Lajos. Rendes tagjai: Jendrassik Jenő, Kajdasy István, Korányi Frigyes, Lumniczer Sándor, Moskovicz Mór, Rupp N. János, Than Károly, Tormay Károly és Wagner János. Képviselői tagok: Hollán Adolf, Reitter Ferenc, Hanák Vilmos, Markusovszky Lajos. Az elnöki székben az 1868. dec. 9-én elhunyt Balassa Jánost Kovács Sebestény Endre váltotta fel, aki 1878-ig töltötte be ezt a posztot. A további elnökök: 1879–1880: Rupp N. János, 1881–1892: Lumniczer Sándor, 1893–1897: Korányi Frigyes, 1898–1926: Müller Kálmán, 1927–1930: Tauffer Vilmos, 1931–1935: Korányi Sándor. Titkárok: 1868–1890: Csatáry (Grósz) Lajos, 1891–1918: Tóth Lajos, 1919–1936: Győry Tibor. (A Tanácsot 1936-ban újjászervezték, de működése a továbbiakban már formálissá vált.) Csatáry (Grósz) Lajos szerkesztésében 1869 és 1891 között minden évben megjelent az „Évi jelentés az országos közegészségi (közegészségügyi) tanács működéséről” c. kiadvány.

Vezetőiről 1873-tól folyamatosan beszámolt a „Magyarország tiszti cím- és névtára” elnevezésű évkönyv is.

- Megkezdődött a m. kir. honvéd orvosi tisztikar szervezése, 1870-ben a honvédségnél már 82 orvos dolgozott.
- Az 1868/69-es tanévben a pesti Orvosi Karon a hamisított tápszerek vizsgálata témakörében magántanári címet kapott Csatáry (Grósz) Lajos, valamint a tisztiorvosi eljárás témakörében Fodor József.
- Megnyílt a lipótmezei állami tébolyda (Budai Közőrüldé), amely Schwartzter Ferenc tervei alapján jött létre, első igazgatója Schnirch Emil. 1898-tól Lipótmezei Elme- és Ideggyógyintézet néven működött. Vezetőiről 1873-tól folyamatosan beszámolt a „Magyarország tiszti cím- és névtára” elnevezésű évkönyv.
- Megalakult Nagyváradon a Biharmegyei Orvos-Gyógyszerészi és Természettudományi Egylet, Rimaszombatban a Gömörmegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet, Sopronban a Sopronmegyei Orvos-gyógyszerész-egylet.
- Megalakult a Magyar Hasonszenvi Egylet.
- Egerben aug. 24-én nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XIII. vándorgyűlését.
- Az 1866/67. évi járvány hatására megépült Pest első vízműve. Az angol W. Lindley terve egy természetes szűrőkre fektetett vízmű lett volna, de a főváros ehelyett azonnali megoldást kért, s ezért Lindley csak egy ideiglenes kutas vízművet épített meg, amelyről később kiderült, hogy a közegészségi elvárásoknak teljes mértékben nem felel meg, de ez nem a tervező hibája volt. (1872-ben megkezdődött az új, végleges vízmű megépítése is az Újpesti-szigeten.) A régi vízmű 15 éven át működött.
- Than Károly kémikus, egyetemi tanár elvégezte a harkányi hévíz részletes kémiai vizsgálatát, amiről a Magyar Tudományos Akadémia 1868. júl. 13-i ülésén a „Harkányi kénes hévíz vegyi elemzése” címen olvasta fel munkáját, amelyet 1869-ben ki is nyomtattak.

Az év folyamán megjelent művek:

- A Buda-Pesti Munkás-Egylet Betegsegélyző, Temetkezési és Munkaképtelenek Nyugdíjazó Osztályának alapszabályai. Pest, 1868. Bucsánszky. 22 p.
- A kolozsvári sz. k. városi iparosok által alapított Betegség- és Halálozási Esetekbeni Segélyező Társulat alapszabályai. Kolozsvár, 1868. Stein. 28 p.
- A Reitter-féle csatorna tervezetének műszaki és pénzügyi szempontból megvizsgálására sz.k. Pestváros közgyűlése által kiküldött bizottmánynak tudósítása. Pest, 1868. Rudnyánszky és Aranyossy. 61 p., [2] t.
- Alapszabályok a pesti általános izraelita beteg segélyző és temetkezési egylet árvák nevelő intézetének. Szerk.: Kurlaender Antal. Pest, 1868. Poldini. 35 p.
- Herczeghy Mór: Népies egészségtan, tekintettel az egészségügyi rendőrségre. Pest, 1868. Lauffer. 152, 11 p.
- Kátai Gábor: A Királyi Magyar Természettudományi Társulat története alapításától fogva máig. Pest, 1868. Természettudományi Társulat. [2], 248 p., 1 t.
- Linzbauer Ferenc Xavér: A magyar korona országainak nemzetközi egészségügye. Az egyes igazgatási tárgyak fejlődésének történetével – hivatalos adatok nyomán. Buda, 1868. Kugler. [2], 147, [2] p.
- Oláh Gyula: Tanulmány a keleti hányászékelés (cholera Asiatica) kór- és gyógytanára vonatkozólag. Jászberény, 1868. Bittermann. 79 p.
- Pest, Pilis és Solt t. e. megyék közegészségügyi bizottmányának javaslata a megyei közegészségügy helyhatósági szervezete tárgyában. Pest, 1868. Kocsis. 80 p.
- Rózsay József: Az 1866-diki cholera-járvány a Sz. Rókusi fiókkorházban. Pest, 1868.

- Emich. 24 p., 12 t., 1 térk.
- Szabad Királyi Pest Város „Szent Rókus” polgári kórháza részére 1842. és 1868. évek között kiadott alapszabályok és szolgálati utasítások. [Pest, 1842–1868]. [Ny .n.] 247 p.
 - Tormay Károly: Adatok az élet- és halálozási viszonyok statistikájához Pest városában különös tekintettel az itt 1831, 1854/55 és 1866-ban uralgott cholera járványokra. Pest, 1868. Emich. 70 p., 6 t.
 - Utasítások szab. kir. Pestváros közegészségügyi orvosszemélyzete részére. Pest, 1868. Vodiáner. 33 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Füredi Lapok. Hetiközlöny a gyógy- és fürdőhelyek, fürdői társasélet és természettudományok köréből a nagy közönség számára.” c. periodika Felletár Emil szerkesztésében. Társzerkesztők és kiadók: Chyzer Kornél és Orzovenszky Károly.
- Ettől az évtől kezdve évente megjelenik az „Állami zárszámadás” c. periodikus kiadvány, az egészségügyre vonatkozó kiadásokkal.

1869

Törvények, rendeletek:

- Ettől az évtől kezdve rendelet írta elő, hogy a bábaokleveleket magyar nyelven kell kiállítani.
- A közmunka és közlekedésügyi miniszter 1869. június 11-én jelentette meg 3589/1869. sz. miniszteri rendeletét, melyben állami felügyeletet rendelt el a magánvasút-társaságoknál, ellenőrizte és körrendeleteivel szabályozta a mentőszereket és a betegellátást. Az ellenőrzés joga az egészségügy akkori felügyeleti szervéé, a Belügyminisztériumé lett, az ellenőrzést Hollán Adolf osztálytanácsos koordinálta.

Események, tények az év folyamán:

- Pesten a gyűrűs pókok millió és millió számban lepték el a kerteket.
- Budán – a Városmajor utcában – a Siklósy-féle vízgyógyintézetből létrejött a Vaskovits-féle vízgyógyintézet, a későbbi Városmajor Szanatórium, majd Bíró Dániel Kórház (1945 után lebontották).
- A magyar királyi belügyminisztériumi titkár, Grósz Lipót ebben az évben megjelent emlékiratában mintaintézetként említette az 1864-ben megnyílt pozsonyi kórházat. A pozsonyi országos (állami) kórház volt az ország első – illetve Erdélyt is figyelembe véve harmadik – „országos” kórháza (1812-ben Kolozsvárott, illetve Marosvásárhelyen létesült országos kórház). Az országos kórházak vezetőiről 1873-tól folyamatosan beszámolt a „Magyarország tiszti cím- és névtára” elnevezésű évkönyv.
- A székesfehérvári megyei kórházat közkórházzá nyilvánították.
- Megalakult a Magyarországi Központi Fröbel-Nőegylet, amelynek célja az óvodaköteles gyermekek ingyenes nevelése volt.
- Megalakult Sátoraljaújhelyen a Zemplénnvármegyei Orvos-Gyógyszerész Egylet, Turócszentmártonban pedig a Turóc megyei Orvos-gyógyszerészi egylet.
- Fiumében szept. 6-án nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XIV. vándorgyűlését. Sok más mellett Raisz Gedeon „Közegészségügyi teendők iskolánk körében” címmel előadást tartott azzal a céllal, hogy az iskolák áldatlan helyzetére terelje a figyelmet, s kijelentette: „az iskolák építésénél amióta magyar földön iskolák vannak, nem történt tüzetes intézkedés azok közegészségi állapotára vonatkozólag”.
- A Pest-budai csatornahálózat hossza 63 km, amely 1873-ig további 33,5 km-rel bővült.

London főmérnöke, W. Bazalgette tervei alapján hozzáláttak a főgyűjtőcsatornák megépítéséhez is. A munkálatok legfőbb hazai szakértője: Reitter Ferenc, munkáját Lechner Lajos segítette.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Curtis, J. L.: Orvosi kalauz a házasságban. Útmutatások a családi élet erkölcsi céljairól s törvényes örömeiről, valamint az előforduló physikai nehézségek mikénti elmozdításáról. Továbbá mind a két nembeli házasok s nem házasok számára szánt fontos s üdvös tanácsok s figyelmeztetések. Magyarra fordította egy gyakorló orvos. Pest, 1869. Rudnyánszky. 68 p.
- Eigenbrodt, Karl: A városok tisztítása lakhelyünk talaja növekedő elrondításának megelőzése érdekében, mint az egészségi rendészet legfontosabb feladata. Ford.: Koller Gyula. + Pettenkofer, Max Josef von: A temetkezési helyek megválasztásáról. Ford.: Gabriely Kálmán. Buda, 1869. MOKT. 70, 20 p.
- Fiume és környékének tájrajza. Természettudományi, orvosi, statisztikai stb. tekintetben. Pest – Fiume, 1869. Heckenast. 4, 184 p., 1 t., 2 térk.
- Fodor József: Az árnyékszék-rendszerekről, tekintettel a hazai és főleg a pesti viszonyokra. Pest, 1869. Lampel, IV, 118 p.
- Grósz Lipót: Emlékirat a hazai betegápolási ügy keletkezése-, fejlődése- s jelenlegi állásáról, különös tekintettel a beteg-ápolási költségekre. Buda, 1869. Egyetemi ny. 180, [3] p., [7] t.
- Kun Tamás: Magyarország közegészségi és orvosi ügyének rendezése javaslati czikkekben. A tisztí orvosok működését szabályozó rendeletekkel. Pest, 1869. Poldini. 291 p.
- Matolay Elek: Tornazsebkönyv. A tornászat német–magyar műszótárával. Pest, 1869. Rudnyánszky. 197 p.
- Molnár János: A hévvizek Buda környékén. Pest, 1869. Akadémia. pp. 163–214, 5 t. (Mathematikai és Természettudományi Közlemények. Vol. VII. No. 3.) és klny.
- Roth Mátyás: A gyermekek nagy halandóságának okai és annak meggátlását előmozdító eszközök. London, 1869. Groombridge. 16 p.
- Taylor, Alfred Swaine: Az orvosi jogtudomány elvei és gyakorlata. Ford.: Balogh Kálmán. 1–3. köt. Pest, 1869–1871. MOKT. VI, 557 p.; VI, 509 p.; 617 p.
- Tormay Károly – Niedermann Gyula: Orvosi statistika. Pest, 1869. Ráth. IV, 39 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Gyógyászat” melléklapjaként az „Államorvos. A közegészségügyi, közigazgatási és törvényszéki orvosgyakorlat közlönye” Poór Imre és Dulácska Géza szerkesztésében. 1886-ig jelent meg.
- Megindult a K. M. Természettudományi Társulat periodikája: a Természettudományi Közöny.

1870

Törvények, rendeletek:

- A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény (1870/XLII. tc.) szabályozta a törvényhatóságok közegészségüggyel kapcsolatos feladatait. A jogszabály a törvényhatóságokat jelölte meg a központi kormányzati intézkedések végrehajtójaként.
- Az 1870. évi XLIX. tc. kimondta, hogy a betegápolással foglalkozó szerzetesrendek jövedelme adómentes.

Események, tények az év folyamán:

- Az 1870/71-es tanévben megkezdte működését a pesti orvosi karon a Kórszövettani Tanszék.
- Elkészült Pesten a Fülgyógyászati klinika.
- A cs. és kir. haderő még 1870-ben is több helyőrségi kórházat tartott fenn. Budapesten túlmenően Komáromban Pozsonyban, Kassán, Temesvárott, Nagyszébenben volt ilyen intézmény.
- Csatáry (Grósz) Lajos, mint a M. Kir. Államvasutak főorvosa a MÁV egészségügyi intézményeinek szervezője, nemzetközi vonatkozásban is elsőként kezdte megszervezni a vasúti egészségügyi mentőszolgálatot, ennek keretében a vasutasokat az elsősegélynyújtásra vonatkozó ismeretekre is kiképezték, s egészségügyi vonatokat rendeztek be.
- Létrejött a Magyar Királyi Államvasutak Nyugdíjintézete.
- Farkas Károly kezdeményezésére létrejött az Általános Munkásbetegsegélyező és Rokkant Pénztár, amely kezdetben a Pest-Budai Munkásképző Egylet alosztályaként működött, és 1871-ben vált önállóvá. A Pénztár orvosi és beteggondozó hálózatot is kialakított. Taglétszáma 1880-ban meghaladta a 21 ezer főt, 1891-ben pedig már megközelítette a 60 ezer főt.
- Megalakult Egerben a Hevesvármegyei Orvos-Gyógyszerész Egyesület, Debrecenben a Debreczeni orvos-gyógyszerész egylet.
- Zsigmondy Vilmos Lipiken (Pozsega vármegye) 1868 és 1870 között egy 234,6 méter mélységű fúrást épített ki, létrehozva ezzel Európa egyik első jódos melegvízes forrását, amelynek vízhőmérséklete 64 °C volt. Alcsúton 1870-ben egy 183,0 méter mélységű kút fúrását irányította. Nagyváradtól délre Zsigmondy saját költségére egy 47 méter mély kutat fúrt, amelyből napi 17 ezer m³ 49 °C hőmérsékletű, gyógyvíznek minősített víz tört fel 1,2 gramm/liter sótartalommal és enyhe radioaktivitással. Itt alakították ki a ma is üzemelő Félix-fürdő gyógyhelyet.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Chrenóczy-Nagy József: Népiskolai közegészségi szabályok. Nyitra, 1870. Szigler. 24 p.
- Hirschler Ignác: Tapasztalataim a szeszes italokkal, valamint a dohánynyal való visszaélésekről, mint a láttompulat okáról. Pest, 1870. Akadémia. 136 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. II. No. 3.)
- Kún Tamás: Magyarország közegészségi és orvosi ügyeinek rendezése. Pest, 1870. Pfeifer. 293 p.
- Mihályik Szidor [Izidor]: A vakokról. Buda, 1870. Bagó. 233 p.
- Pollák László: Javaslat a kéjkedés szabályozására és a bujakór terjedésének meggátlására. Társadalmi, közegészségtani, rendőr-orvosi és statisztikai tanulmány. Nagyvárad, 1870. Hügel. 47 p.
- Rózsay József: Adatok a járványok oki viszonyaihoz. Pest, 1870. Akadémia. 17 p. (Értekezések a természettudományi osztály köréből. Vol. I. No. 18.)

1871

Törvények, rendeletek:

- Az 1871. évi XVIII. tc. a községek rendezéséről szól, s ez közegészségügyi és szociális rendelkezéseket is tartalmaz.
- 1871/18.644. sz. belügyminiszteri rendelet megtiltott bármiféle fogorvosi gyakorlatot az arra nem jogosultak számára

Események, tények az év folyamán:

- 1871–73-ban himlőjárvány volt a fővárosban.
- Erdélyben sok áldozatot szedett a roncsoló toroklob.
- Az 1871/72-es tanévben a pesti orvosi kar Gyógyszertan Tanszéke önállósult, kivált az Általános Kórtani Tanszékből.
- Megjelent az első magyarországi összeállítású gyógyszerkönyvünk, a „Magyar Gyógyszerkönyv (Pharmacopoea hungarica)” első kiadása, amelynek növénytanilag gyógyszerismereti részét Balogh Kálmán, a zoológiai vonatkozásokat Margó Tivadar, a kémiai-analitikai részeket Than Károly írta. (Kommentár: 1879)
- Gyulafehérvárott zsidó kórházat alapítottak.
- A kaposvári kórház 1857-től volt közkórház, 1871-től Szigethy-Gyula János vezette három évtizeden át és a létesítményt korának legkorszerűbb gyógyító intézményei közé emelte.
- A makói kórházat 1871-től Csanád vármegye nyilvános közkórházává nyilvánították.
- Az ungvári kórház ettől az évtől kezdve közkórház.
- A sátoraljaújhelyi kórház ettől az évtől kezdve közkórház.
- Óbudán újjáépítették a Dunagőzhajózási Társulat magánkórházát.
- Létrejött az Országos Első Gyermekmenedékhely Egyesület, amely a régi lelencházak mintájára alapítottak. Fennállásának első 40 évében tízezernél több gyermek gondozásával foglalkoztak. Hasonló céllal jött létre 1906-ban az Országos Gyermekvédő Liga.
- Aradon aug. 28-án nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XV. vándorgyűlését.
- A Főváros alkalmazta Beivinkler Károlynak az árnyékszék és a házi csatornák tisztítására és fertőtlenítésére szolgáló eljárását, s ezt a módszert alkalmazták a Rókus Kórházban is. A következő évben elkészítette Pest meglévő csatornahálózatának makettjét, 1878-ban hasonló feladattal bízták meg az új csatornázási tervek elkészítésekor.
- Elkészült Pesten az első aszfaltozott utca, ez a Hatvani utca volt.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Ambro János: Irány-eszmék a magyar államterületén felállítandó bába-intézetek szervezésénél. Pest, 1871. Lampel. 46 p.
- Barna Ignác: Fogászat. (Történelem, élettan, életrendi ügylet.) Pest, 1871. Deutsch-féle Könyvnyomda Rt. 183 p., [4] t.
Az első magyar nyelvű fogászati tankönyv.
- Chyzer Kornél: Zemplénmegye közegészségügyi viszonyai 1871-ben, s javaslat azok rendezésére a megyei új szervezetben. Sárospatak, 1871. Steinfeld. 32, 6 p.
- Hasenfeld Manó: Szliács gyógyfürdőhely Zólyom mellett. Tájéki, történeti... tekintetben, élet- és gyógytani hatásairól ... orvosok és fürdővendégek számára. Pest, 1871. Athenaeum. VIII, 136 p., 1 t.
- Keresztény Gyula: Hasonszenvi vezető az egészség fönntartása és a betegségek gyógykezelésénél. Constantin Hering's Homöopatischer Hausarzt [c. műve] nyomán. Hód-Mező-Vásárhely, 1871. Vodiáner. XVI, 272 p.
- Magyar Gyógyszerkönyv – Pharmacopoea hungarica. Pest, 1871. Pesti Könyvny. XXXVII, 581 p.
Használatát 1872. márc. 14-től tették kötelezővé.
- A pesti általános munkás betegsegélyző- és rokkantpénztár alapszabályai. [Pest], 1871. [Pesti ált. munkás betegsegélyző- és rokkantpénztár]. 15 p.
- Roth Albert: A lippai gyógy-forrás ismertetése. Arad, 1871. Réthy. 10 p.
- Sikor József: Törvényszéki orvostudomány jogászok és orvosok számára. Pest. 1871. Athenaeum. 230 p.
- Szabó Mihály: Egészségtan. Népiskolai s tanítóképzési használatra. Szeged. 1871. Burger

és Dörner. 31 p.

- Zsigmondy Vilmos: Tapasztalataim az artézi szökőkutak fúrása körül. Pest, 1871. Eggenberger. 46 p.

Új periodikák:

- „Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pressburg. – A Pozsonyi Természettudományi és Orvosi Egylet Közleményei” – új folyama az 1869/1870-es évfolyammal indult, amely 1871-ben jelent meg. (Elődje 1864-től jelent meg.)
- Megindult a „Budapesti Statisztikai Közlemények” c. periodikus kiadvány.

1872

Törvények, rendeletek:

- Az 1872. évi VIII. tc., azaz az Ipartörvény elrendelte a céhek – köztük a sebész-céhek – feloszlását, egyben rendelkezett az iparosok betegellátásáról. (Az 1884-es Ipartörvény újraszabályozta ezeket a kérdéseket.) – Az 1872. évi VIII. tc. és az 1875. évi III. tc. kimondta, hogy baleset vagy a munkával kapcsolatos megbetegedés esetén az ápolási költségeket 30 napig a munkaadó köteles fizetni.
- A Pest, Budát és Obudát egyesítő 1872. évi XXXVI. tc. az egészségügyi közigazgatás kialakulását is maga után vonta. Az egyesítést követő közgyűlésen a főváros egészségügyi személyzetét a következőkben állapították meg: tisztifőorvos, 13 kerületi orvos, 1 főorvosi szaksegéd, 14 halottkém és 20 kerületi bába. A törvény rendelkezett a fővárosi Közegészségügyi Bizottság megalakításáról is.
- Egy aug. 4-én kelt rendelet értelmében a doktori esküt az Orvosi Karon a továbbiakban magyarul kell letenni.

Események, tények az év folyamán:

- 1872–73-ban kolerajárvány Magyarország és Erdély egész területén, valamint Horvát- és Szlavónország egyes megyéiben. A kolera első hulláma az észak-keleti vármegyékben lépett fel. A második hullám 1873 tavaszán lángolt fel, de még 1874-ből is jelentenek eseteket.
- Az Országos Művegyészeti Hivatal felállításáról 1872-ben miniszteri rendelet intézkedett, 1883-ban önállósult; első vezetője Felletár Emil lett (1897-től megnevezése: m. kir. Országos Bírósági Vegyészeti Intézet).
- 1872. nov. 10-én az első választott rektor, Berde Áron beiktatásával megnyílt a kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetem négy karral, ezek egyike az Orvosi Kar. A közegészségtanhoz szorosabban kapcsolódó tanszékek és korai professzoraik a következők: Államorvostani és Orvosi Rendészeti Tanszék (Fodor József 1872–1873, Ajtai Kovách Sándor 1874-től); Állatgyógytani és Állatrendészeti Tanszék (Mina János 1872-től). A Közegészségtani, Orvosi Rendészeti és Állatjárványtani Tanszék 1883-ban jött létre, első professzora Rózsahegyi Aladár.
- A kolozsvári egyetem megnyitásával megszűnt a Kolozsvárott 1817 óta működő Orvosebészeti Tanintézet – az Orvosi kar összesen 11 tanszékére 6 professzort ebből az intézetből helyeztek át.
- Megkezdték a budapesti egyetem új klinikáinak építését.
- Megnyílt az új szekszárdi kórház.
- Felépült a budai honvéd- és közrendészeti kórház, ismertebb nevén: a Budai Helyőrségi Kórház (Honvéd Tiszti Kórház), valamint Pesten az Üllői úton a Helyőrségi 16. sz. Kórház.

- Ekkor bővítették az 1856-ban megnyílt pesti Erzsébet Szegényápolót (Elisabethinum) az Alsó-Erdősor utcában.
- Deák Ferenc javaslatára komoly támogatásban részesült a Pesti Szegénygyermek-kórház.
- Ebben az évben költözött a Városligetbe az 1859-ben alapított Batizfalvy Sámuel-féle Sebészi és Testgyógyászati Gyógyintézet.
- Herkulesfürdőn szept. 16-án nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XVI. vándorgyűlését.
- Megalakult a „Magyarországi gyógyszerész-egylet”, 1873-tól: „Általános magyarországi gyógyszerészek egylete”, 1881-től „Magyarországi gyógyszerész egylet”.
- Az 1872. okt. 18-tól egy éven át uralkodott kolerajárvány Magyarország és Erdély egész területére lesújtott. A 6250 település 8434632 lakosa közül 431406 főnél okozott megbetegedést, s ebből 181672 fő hunyt el. A legtöbb halálozás Zemplénben (13766 fő), Biharban (10980), Hevesben (9248) és Békésben (7803) történt.
- Megépült Budapest első közvágóhídja. Ezt megelőzően a mészárosok magánvágóhidakat tartottak fenn, de ezek nagy száma közegészségügyi szempontból aggályokat vetett fel, s ezért a közvágóhíd átadásával egyidejűleg a város összes magán-marhavágóhídját megszüntették.
- Megkezdték a budai Ördög-árok beboltozását, amely Buda legnagyobb méretű és vízvezető képességű fögyűjtőcsatornája. Ezt követően – Reitter Ferenc tervei szerint – a pesti oldalon is megépült az első gyűjtőcsatorna.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Baráth Ferenc: A prostitúció s befolyása a közegészségi állapotra. Pest, 1872. Athenaeum. 148 p.
- Bock, Carl Ernst: Az iskolás gyermekek testi és szellemi épsége fentartásáról. Szülék, tanítók és iskolai hatóságok számára. Ford.: Gönczy Pál. Pest, 1872. Ráth. 75 p.
- Csatáry (Grósz) Lajos: Orvosi kalauz, különös tekintettel az első magyar gyógyszerkönyvre és a gramm súlyrendszerre. 576 vénymintával. Pest, 1872. Pfeifer. XXI, 314 p.
- Az ivóvíz közegészségügyi tekintetben általában. Pestváros ivóvíz-szükséglete különösen. Pest, 1872. Heckenast. 51 p.
- Molnár János: Magyarhoni keserű források. Pest, 1870. Akadémia. pp. 121–144., 3 t. (Mathematikai és Természettudományi Közlemények. Vol. VI. No. 4.) és klny. (Hibás lapszámozás, a helyes lapszámok ezek lennének: pp. 221–244.)
- Munk Manó: A Herkulesfürdő és környéke. Természettudományi, orvosi, fürdészeti, történelmi és statisztikai tekintetben. A földtani részt írta Koch Antal, az állattanit Frivaldszky János. Pest, 1872. Heckenast. 264 p.

Új periodikák:

- Magyar Statistikai Évkönyv. 1. évfolyam. Bp., 1872. Országos Magyar Királyi Statistikai Hivatal. 559 p. – *Ezt követően évente; minden évfolyamban közlik a közegészségügy statisztikáit.*

1873

Törvények, rendeletek:

- Új rendeletet adtak ki a bábaképzésről.

Események, tények az év folyamán:

- Az 1872–74-es kolerajárványban az országban mintegy négyszázötvenezen vesztették

- életüket. 1872 márciusában jelent meg a járvány Máramarosban és 1873 szeptemberére az egész országban elterjedt a fertőzés. Csak Pesten 5284 megbetegedést és 2558 halottat számoltak össze. A járványt követően az ország több részén éhínség is kialakult, egyebek mellett a rossz termés miatt (erről számolnak be pl. a Somogy megyei egykorú adatok is).
- Az 1871–73-ban dühöngő himlőjárvány a fővárosban 1372 halálos áldozatot követelt.
 - A Főváros első tiszti főorvosa Patrubány Gergely lett (ezt megelőzően a Budapesti Központi Védhimlőoltó-intézetet vezette 1862-től), és mint ilyen 1889-ig működött.
 - A Felvidéken, Merényben ebben az évben létrejön egy védhimlőoltó-intézet, Kreichel András vezetésével.
 - Megkezdte működését a Fővárosi Vegyészeti Hivatal, ahol elsősorban közegészségügyi és élelmiszer-vizsgálatokkal foglalkoztak. További feladataik: a levegő széndioxid-tartalmának meghatározása, ásványvíz-elemzések, ivóvíz-kezelés stb. Az intézmény 1885-től Fővárosi Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet (később Tápszervizsgáló) néven folytatta működését. Alapítástól kezdve Balló Mátyás vezette az intézményt, kezdetben IV. kerületi főreáltanodai oktatómunkája mellett, 1899-től főállású igazgatóként. (Az intézmény vezetője egyben városi vegyész is volt, ezt a posztot előtte 1867-től kezdve a Rókus kórház gyógyszerésze, Molnár János töltötte be.)
 - Megnyílt a nagyváradi és a pozsonyi m. kir. bábaképezde.
 - Ebben az évben alapították az első városi kórházat Cegléden.
 - Ebben az évben bővítették az 1806-ban alapított Bihar megyei közkórházat.
 - Megalakult Tátrafüreden az első turista-egyesület, a Magyarországi Kárpát-Egyesület.
 - Pesten az 1868-ban felépült vízmű által vízzel ellátott házak száma erre az évre elérte az 1100-at, a csővezeték hossza 90 km.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Arad szab. k. város területén 1873. évben uralgott hányaszékelési járvány körüli észleletek. Arad 1873. Réthy. 43. 4 p., 7 t.
- Csatáry (Grósz) Lajos: A törvényszéki orvostudomány gyakorlati kézikönyve, különös tekintettel a legújabb szabályrendeletekre, orvosok, jogtudók és tanulók számára. Pest, 1873. Pfeifer. VI, 288 p.
- Darányi János: Észleletek az 1873-iki cholera-járvány körül. 8 görbületi tábláv. Arad, 1873. Réthy. 14 p.
- Fodor József: Közegészségügy Angolországban. Tekintettel az orvosügyre, orvosi rendészetre és törvényszéki orvosi ügyre, valamint a hazai viszonyokra. Pest, 1873. MOKT. XIV, 507 p.
- Garzó Gyula: Néh. gr. Török Lajos cholera ellen alkalmazott rusztincturája s az ezen üldözött gyógyszer fényes sikerének okiratai. Kecskemét, 1873. Szilády K. fia. 49 p.
- Korányi Frigyes: Az ázsiai hányaszékelésről. Cholera asiatica. Bp., 1873. Eggenberger. 80 p.
- Kovács István: Az 1873-ik évi cholera-járvány Békésmegyében. Gyula, 1873. Dobay. [4], 85, [2] p.
- Körösi József: Pestvárosi statisztikai évkönyv. Pest 1873, Ráth, ny. n. XVI, 356 p. (Szabad Kir. Pest Városa Statisztikai Hivatalának közleményei 7.) – *A következő évtől kezdve: „Budapest Székesfőváros statisztikai évkönyve” címmel évente megjelent.*
- Mysz Ede: Esmék a magy. kir. honvéd-egészségügyi intézet szervezése felett. Nagyszében, 1873. Filtsch. 29 p.
- Reitter Ferenc: A műszaki osztály igazgatójának előterjesztései a Buda-Pesten létesítendő csatorna-rendszer megállapítása és végrehajtása tárgyában a Fővárosi Közmunkák Tanácsának illető határozataival együtt. Bp., 1873. Pesti ny. 47, [5] p., 1 térk.
- Török János: Az állam-orvostan alapvonalai. Kezdő s gyakorló orvosok használatára. Sárospatakon, 1873. Ref. Főisk. ny. 368 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Pozsonyi Természettudományi és Orvosegylet Közleményei” c. periodika, amely 1915-ig folyamatosan megjelent.

1874

Törvények, rendeletek:

- Megalkották az első hazai állategészségügyi törvényt (1874. évi XX. tc.), amely elsősorban a keleti marhavész elleni védekezésről szólt. A beteg állatok kártérítés mellett való leölésének, a megbetegedési és elhullási esetek kötelező bejelentésének elrendelésével, valamint az állatforgalom ellenőrzésére szolgáló marhalevél-intézmény szabályozásával a törvény nagyban hozzájárult az állategészségügyi helyzetének javulásához. Országosan ekkor került sor az állategészség-rendőri szervezet kialakulására, a költségvetésben biztosított nyolc állami státusz betöltésével nyitották meg az állami állatorvosok sorát.
- Febr. 18-án rendelet mondta ki, hogy a Központi Himlőoltó Intézetnek ezentúl a felállítandó Közegészségtani Intézet keretében kell működnie.

Események, tények az év folyamán:

- Létrejött a Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszer Vizsgáló Intézete.
- A gyermekgyógyászat ny. r. tanára ; a pesti szegénygyermek-kórház (1885-től Stefánia Gyermekkórház) igazgató főorvosa, id. Bókai János lett a kórházba beolvasztott orsz. központi védhimlőoltó-intézet új igazgatója (elődje: Patrubány Gergely). A tulajdonképpeni munkát Wittman Lázár végezte. Wittmann utóda 1885-től Hainiss Géza.
- A pesti Tudományegyetem Orvosi Karán az Államorvostan tanszéke az 1874/75-ös tanév kezdetétől kettévált, önálló tanszéke lett a Törvényszéki Orvostannak és a Közegészségtannak (hygienének). Utóbbi a világ orvosegyetemein létrehozott második Közegészségtani tanszék. Ezzel egy időben jött létre a Közegészségtani Intézet, amely a világ orvosegyetemein az első ilyen intézet volt. Mindkettő megalapítása Fodor Józsefnek köszönhető. A következő évtől kezdődően a közegészségtan kötelező szigorlati tantárgy lett. Az intézet vezetői 1874–1901-ig Fodor József, 1902–1926 között Liebermann Leó.
- Dulácska Géza kimutatása szerint csaknem száz évvel a magyar egyetemi szintű orvosképzés megindítása után Magyarország városaiban átlagosan 969, vidéken 5759 emberre jutott egy-egy orvos. Erdély településein sokkal rosszabb helyzet uralkodott: a városokban átlagosan 1113, vidéken 15015 emberre jutott egy-egy orvos. Pl. Mármaroson 14-szer nagyobb területet volt kénytelen egy orvos ellátni, mint Pesten.
- Nagykállón nyílt meg Szabolcs vármegye kórkórháza (az elődintézményt Korányi Frigyes alapította).
- Az aranyosmaróthi kórház ettől az évtől kezdve közkórház.
- A Fővárosban megalakult a Budapesti Orvosi Kör, amelynek első elnöke Poór Imre volt. Céljuk a közegészségügyi és orvosi ügyek rendezésében való részvétel és egy orvosi segélyegylet megalapítása (utóbbi 1879-től működött). Poór tagja volt a Fővárosi Közmunkák Tanácsának is, ahol elsősorban a Főváros egészségügyével foglalkozott.
- Győrött aug. 24-én nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XVII. vándorgyűlését, amelynek keretében elhangzott Schreyer Lajos „A városok közegészségi állapotának javítási eszközeiről” című, és Sikor József „A törvényszéki orvos hazánkban” című előadása.
- Pesten megnyitották az első népkonyhát.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Bock, Carl Ernst: Egészség-Tan a nép számára, mely megtanítja az embert az egészség fenntartására és helyreállítására. Ford. és átdolg.: Izsó Lajos. Bp., 1874. Légrády. 221 p.
- Chyzer Kornél: Népszerű oktatás a cholera-ról. Bp., 1874. Lampel. 34 p. (2. átdolg. kiad.: Sátoraljaújhely, 1884. Szerzői kiad. 31 p.)
- Czakó Kálmán: Bonczolati eljárás törvényszéki és kórtani esetekben. Genersich Antal egyetemi tanár utasítása nyomán. Bp., 1874. MOKT. VIII, 64 p.
- Edvi-Illés László: A szegénykérdés. Vác, 1874. Spitzer. 12 p.
- Edvi-Illés László (szerk.): Magyar- és Erdélyország összes gyógyszereinek névtára. A leghitelesebb adatok nyomán. Vác, 1874. Spitzer. 93 p., 1 t.
- Elischer Gyula: A hallottak [halottak!] elégetéséről. Bp., 1874. Aigner. 15 p.
- Ernst Lajos: Önsegély. Orvosi tanácsadó minden nemi betegségekből, melyek önfertőzés, paráználkodás és elragadás következtében keletkeznek. Igen fontos észrevételekkel korai tehetetlenség, megrongált idegrendszer, valamint a tulságos adagokban használt higany borzasztó következményeiről. Bp., 1874. Weiszmann Testvérek. [10], 86, [2] p., VIII t. fol. (26. jav. kiad.: 1893)
- Fekete Lajos: Magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme. Debrecen, 1874. Városi könyvny. 103 p.
- A fővárosi középítési bizottság ... a főváros fennálló vízművei történetét s a létesítendő végleges vízmű iránti javaslatát terjeszti elő. Bp., 1874. Rudnyánszky. 60 p.
- Grosz Lipót: Az 1872–73. évben uralgott cholera-járvány keletkezése, terjedése és befolyása, valamint az ez alkalommal tett tapasztalatok. Bp., 1874. Egyetemi ny. 52 p.
- Kátai Gábor: Ismeretterjesztő az orvosi és természeti tudományok köréből. Bp., 1874. Szerzői kiad. 232 p.
- Kátai Gábor: Orvosi tapasztalatok az 1873. év nyarán hazánkban dühöngött cholera-járvány idejéről. Debrecen, 1874. Városi könyvny. 30 p.
- Linzbauer Xavér Ferenc: Néhány szó a magyar kormányhoz és a parlamenthez a közegészségügy szabályozása tárgyában a municipiumok autonom igazgatása alapján. Bp., 1874. Egyetemi ny. 56 p.
- Mangold Henrik: Balaton Füred zsebben. Gyógyhatányainak és gyógyhelyi viszonyainak rövid rajza. 2., bőv. Kiad. Bp., 1875. Zilahy. 62 p.
- Singer Bernát: A keszthely-hévvizi fürdő vegy- és gyógytani tekintetben. Nagy-Kanizsa, 1874. Wajdits. 55 p.
- Trajánovits Ágoston: Az orvos-gyógyszerészet ó- és újkori fejlődése s hanyatlása, tekintettel a hazai gyógyszerészetre. Sarkad, 1874. Sedy. 34 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Budapest Székesfőváros Közkórházainak Évkönyve” c. sorozat, amely 1914-ig készült el évente.
- Megindult a „Budapesti Kir. Orvosegyesület Évkönyve” c. periodika, amely 1937-ig évente megjelent.
- Megindult Nyíregyházán a „Természet-Gyógyász. Az észszerű élet- és gyógymód közlönye” c. periodika Ungerleider Jónás szerkesztésében. (Krúdy Gyula a „Nyíregyházi Beduinok” c. novellájában állít emléket a Kneip-kúra nyíregyházi népszerűsítőjének.)
- Megindult a „Házi Orvos” c. folyóirat a „Pesti Napló” közegészségügyi rovatának vezetője, Széll Lajos szerkesztésében. A periodikát 1875-től „Közegészségi Lapok” címmel adták ki 1877-ig.

Törvények, rendeletek:

- Az 1875. évi III. tc. szabályozta a nyilvános betegápolás költségeit és azok beszedésének módját. Ez egészen 1898-ig meghatározta a költségek rendezésének kereteivel együtt a kórházak működését is. (Vagyontalan egyének ápolási költségei, pl. a bujasenyvesek esetében, az államkincstárat terheli.)
- Az 1875/1776. sz. belügyminiszteri rendelet a fürdőbiztosok kijelöléséről intézkedett.
- A vallás- és közoktatásügyi miniszter (Trefort Ágoston) az 1875. évi 27.912/1875 számú rendeletben adta ki az Országos Szülésznői Tanintézet ideiglenes szabályzatát, rögzítette a jövő bábaképzésének kereteit, az oktatásban résztvevők feladatait, jogait, kötelességeit.

Események, tények az év folyamán:

- Az olasz sáska pusztít Moson, Szatmár és Felső-Fehér vármegyében.
- Megalakult az Országos Szülésznői Tanintézet, rendelet szabályozta a bábaképzés kereteit és az oktatás feltételeit.
- Frim Jakab jóvoltából Rákospalotán megnyílt „A Munka” elnevezésű értelmi fogyatékosokat nevelő gyógyintézet. 1877-ben saját költségén új gyógypedagógiai intézetet szervezett „Első Magyar Hülye-nevelő- és ápoló intézet” néven, amely Pesten majd Budán működött. 1897-ben kivált az intézetből és a Városligetben új magánintézetet alapított „Képezhetetlen hülyék intézete” megnevezéssel, amelyet 1918-ig vezetett. Ő vezette be a gyógypedagógia fogalmát a magyar pedagógiai szakirodalomba.
- Szécsényben és Sümegen kórházat alapítottak.
- Megnyílt az Aranyosmarótra áthelyezett közkórház.
- Megnyílt a tatai magánkórház.
- Ebben az évben a Pesti Szegénygyermek-kórházba helyezik át a M. K. Központi Védhimlő Oltóintézetet, vezetője Wittmann Lázár.
- Megalakult a Magyar Athletikai Club, első elnöke Esterházy Miksa gróf.
- Előpatakon aug. 30-án nyitották meg a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XVIII. vándorgyűlését, amelynek keretében elkészült „A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók közegészségi törvényjavaslata”, amit az 1876-os törvényalkotás során a jogalkotók is figyelembe vettek. A javaslat a következő nagyobb egységekből állt: I. rész: Közegészségi intézkedések; II. rész: Közegészségi szervek; III. rész: A közegészségi törvény megszegése, kellő végrehajtása körül szükséges általános átmeneti, s különös intézkedések. Terjedelme 30 nyomtatott oldal.
- Than Károly elemzi a margitszigeti artézi kút vizét.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Beniczky Irma: Egészség könyve. 1. rész: Az emberi test. Egészségi szabályok. + 2. rész: A leggyakrabban előforduló betegségek, azok külső jelenségei, s a beteg-ápolás. Bp., 1875. Franklin. [4], 103 p.; 119 p. (Közhasznú Családi Könyvtár)
- Dubay Miklós: A közegészségügy felvirágzásának alapfeltételei hazánkban. Bp., 1875. Franklin. 15 p.
- Fanta Adolf: Székesfehérvár város népesedési mozgalmának és közegészségügyének 10 évi története, 1865-től 1874-ig, valamint javaslatok a közegészség javítása érdekében. Székesfehérvár, 1875. Vörösmarty. 53 p.
- Genersich Antal: Jelentés a kolozsvár-kocsárdi vasútvonal építésekor a munkásoknál előfordult megbetegedésekről. Kolozsvár, 1875. Stein. 61 p., 8 t.
- A hegyi vizek levezetése és utak rendezése iránti javaslatra ... kiküldött vegyes bizottság albizottságának javaslata s annak csatolmányai. Bp., 1875. Pesti Ny. 60 p.

- Horváth Farkas: Értekezés az árnyékszékrendszerek felett. Bp., 1875. Neuer. 11 p.
- Keleti Károly: Magyarország népesedési mozgalma 1864-76-ban és a cholera. Pest, 1875. Akadémia. 56 p. (Értekezések a társadalomtudományok köréből)
- Laufenauer Károly: Az elmeegógyintézetek túltömöttsége, annak okai és elhárításáról. Bp., 1875. Eggenberger. 52 p.
- Molnár Lajos: Athletika. Bp., 1875. Fekete. 188 p.
- Ranke, Johannes: Az ember-élettan alapvonalai tekintettel az egészségügyre. Orvosok és orvostanhallgatók gyakorlati igényeihez alkalmazva magántanulásra. A 3. átd. kiad. után ford.: id. Purjesz Zsigmond. 1–2. köt. Bp., 1875. MOKT. XV, 604 p.; XI, 461 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 24., 26. köt.)
- Viator [Esterházy Miksa gróf]: Gyaloglási kalauz. Bp., 1875.
- Weszelovszky Károly: Statistikai tanulmányok hazánk közegészségügyi állapota felett. Bp., 1875. Akadémia. 70 p., 8 t. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből Vol. III. No. 7.)

Új periodikák:

- A belga kir. és középponti életmentők társulatának megbízásából jan. 4. és szept. 30. között megjelent az „Életmentés és Egészség” c. hetilap, Dudits Miklós szerkesztésében.
- Nagyváradon megindul az „Orvos-természettudományi Szemle”, a Biharmegyei Orvos Egylet közlönye. Két évfolyamnyi jelent meg.
- Patrubány Gergely szerkesztésében megjelent a „Jelentés Budapest Főváros Tiszti Főorvosi Hivatalának ... évi működéséről”.

1876

Törvények, rendeletek:

- Megszületett az 1876. évi XIV. tc., a Közegészségügyi törvény, amely szabályozta a közegészség-tan oktatását, a gyógyszerészképzést és a szülésznői gyakorlatot is. A törvény szövegét – a beérkezett javaslatok és szakértői vélemények alapján – Hollán Adolf országos főorvos és Grósz Lipót osztálytanácsos vezetésével állították össze.

A törvény értelmében ettől az évtől kezdve kórház és gyógyintézet felállításához – tekintet nélkül arra, vajon törvényhatóság, község, társulat vagy magánegyén szándékozik-e azt létesíteni – a belügyminiszter engedélye szükséges.

A törvény értelmében a járási/városi tisztiorvosnak kellett bejelenteni a hatóságnál a fertőző betegségeket, elvégezni az adott területen a kötelező himlőoltást és a halottkemi feladatokat. Jelentéstételi kötelezettsége volt a másodfokú hatósághoz. Szakmai ügyekben a megyei tiszti főorvossal kellett konzultálnia. Az 1876. évi XIV. tc. 162. §-a előírta a megyei tisztiorvos számára jelentés készítését a vármegyében uralkodó közegészségügyi állapotokról.

A községekről: „A község végrehajtja jelen törvénynek, a kormánynak és a törvényhatóságnak a közegészségre vonatkozó, a törvények értelmében kiadott rendeleteit.” A törvény a rendezett tanácsú városok számára, valamint a 6000 főnél nagyobb lélekszámú községek számára orvos tartását tette kötelezővé.

A gyógyszerészetet állami felügyelet alá helyezik.

A törvény a népiskolai hatóságokról is intézkedik, s ezen belül iskolaegészségügyi rendelkezéseket is tartalmaz.

Események, tények az év folyamán:

- Sáskarajok pusztítanak Keszthely határában, valamint Torontál és Temes vármegyében.
- Az 1876. évi statisztika szerint a történeti Magyarországon 2000 orvos és 2547 sebész működött, akinek 51%-a városokban élt.
- Megépült Pesten az orvosi karhoz kapcsolódó sebészeti klinika.
- Kolozsvárott megnyílt az unitáriusok által alapított kórház.
- Először vettek rész a klinikai ápolónői munkában az apácák.
- Szalárdi Mór nagy propagandát indított a törvénytelen gyermekek jogi, társadalmi és egészségügyi védelme érdekében. Ehhez kapcsolódóan hozta létre 1884-ben a Fehér Kereszt Országos lelencház Egyesületet.
- Zsigmondy Vilmos – aki 1866–67-ben a margitszigeti artézi kutat fürta – a városligeti artézi kút fúrásainak munkálatait átadta unokaöccsének, aki a következő évben végzett a feladattal és 970 m mélységből 74 °C-os termálvizet hozott a felszínre.
- Árusítani kezdték a „Ferencz József” név alatt forgalmazott keserűvizet.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Barth László: A vasárnapi munkaszünet közegészségi szempontból. Niemeyer Pál nyomán hazai viszonyainkhoz alkalmazva. Bp., 1876. Hunyadi. 86, [1] p.
- A halottkémi szolgálat kézikönyve, a képesített és a hatóságilag megbízott, orvostudori vagy sebészeti oklevéllel nem bíró halottkémek használatára. Bp., 1876. Légrády. 118 p. – 2. kiad.: Bp., 1887. Athenaeum.
- Kézmárszky Tivadar: A szülészet tankönyve bábák számára. Bp., 1876. Lafite–Elsner. VII, 246 p.
- Kőrösi József: Pestváros halandósága 1872-és 1873-ban és annak okai. Bp. 1876. Ráth. VI, 168 p. 1 t. (Budapest Főváros Statisztikai Hivatalának közleményei 11.)
- Máthé Domokos, bikafalvi: A legszükségesebb tudnivalók a fogak és a száj ápolásáról. Bp., 1876. Franklin. 27 p. – *Több kiadásban is megjelent.*
- Matolay Elek: A tornázás története, a tornatan alapfogalmai, elméletének s kezelésének főelvei. A nemzeti tornaegylet tornatanító-képző tanfolyamain tartott elméleti előadások vezérfonala. Különösen tornatanítók használatára. Bp., 1876. Légrády. III, 80 p.
- Nagy József: A cholera Nyitra megyében 1831-től 1874-ig. Nyitra, 1876. Neugebauer. 122 p., 6 t.
- Nendtvich Károly – Gerlóczy Gyula. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók közegészségi törvényjavaslata. Kátai Gábor és Karika Antal törvényjavaslata alapján. Bp., 1876. Egyetemi ny. 31 p.
- Oláh Gyula: Az egészségügyi személyzet és a gyógyszertárak statisztikája Magyarországon. Hivatalos adatok alapján. Bp., 1876. Zilahy S. biz. 480 p. (Magyarország közegészségügyi statisztikája. I. köt. 1. füz.)
- Schermann Adolf: Test- és egészségtan képezdek, polgári iskolák, tanítók és szülők számára. Bp., 1876. Kilián Fr. biz. IV. 191 p. (2. jav. kiad.: Bp., 1879)
- Szabályok a kéjelgés, bordélyházak és kéjhölgyekről. Pozsony, 1876. Angermayer. 14 p.
- Torday Ferenc: Az ember-boncztan, élettan és életrendtan rövid kivonatban tornatanítók számára. Bp., 1876. Franklin-társ. biz. IV, 116 p.
- Tóth József: Népszerű egészségtan összefüggésben és embertannal. Vezérfkönyvül néptanítók számára. Az »egri főegyházmegye róm. kath. tanító-egylet« választmánya által jutalomra méltatott pályamű. Székesfehérvár, 1876. Klökner. 112 p.
- Wittmann Lázár: A gyermekápolás rövid kézikönyve tekintettel a hazai viszonyokra. Bp., 1876. Franklin-társ. IV, 160 p.

Új periodikák:

- Megindult Kolozsvárott az „Orvos-Természettudományi Értesítő”, amely az Erdélyi Múzeum-Egylet Orvos-Természettudományi Szakosztályának és az 1875 decemberében megalakult Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat közös periodikája. A lapban nagy számú írás jelent meg – a közegészségügy témakörében is – az 1872-ben megalakult kolozsvári egyetem orvosi karának tanárai jóvoltából.

1877

Törvénye, rendeletek:

Az 1877. évi XIV. törvénycikk nyomán a honvédelmi minisztériumhoz kettő, a Ludovika Akadémiához és a Honvéd Központi Lovasiskolához egy-egy, továbbá minden, hadrendbe beosztott önálló magasabb honvéd csapattesthez egy, a kerületi parancsnokságok mindegyikéhez szintén egy, így összesen 65 honvédorvosi státuszt rendszeresítettek. A törvénnyel egyidejűleg jelent meg az 1877. évi Rendeleti Közlöny . számában az első, a m. kir. honvéd orvosi tisztikar szervezetét meghatározó miniszteri rendelet, amely szerint a tisztikar magában foglalta az összes „gyógytudományok tudoraivá” felavatott orvosokat segédorvosi rendfokozatig bezárólag.

Események, tények az év folyamán:

- Wittmann Lázár az 1876–77. tanévben a védhímlőoltás tanából magántanárrá képesítettetett.
- Megépült Budán az Alkotás utcában a Helyőrségi 17. sz. Kórház.
- A Békés vármegyei kórház közkórház lett.
- Megalakult az Esztergomi Orvos-gyógyszerész-egylet.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Barth László: Budapest főváros szegény-ügye. Kiadja a fővárosi szeretetházi egyesület. Bp., 1877. Eggenberger. 206 p.
- A m. k. Belügyministerium rendeletei és utasításai a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. XIV. tc. végrehajtása tárgyában. Bp., 1877. Ráth. 60 p.
- Chyzer Kornél: Az erdő-bényei fürdő ismertetése. Utmutatás orvosok és betegek számára. Sárospatak, 1877. Steinfeld. 26 p.
- Fodor József: Az egészséges házról és lakásról. Bp., 1877. KMTT. 121 p. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye 5.)
- Körösi József: Budapest halandósága 1874- és 1875-ben és annak okai. Bp. 1877. Ráth. 155 p. (Budapest Főváros Statisztikai Hivatalának közleményei 14.)
Folytatása 1876-tól, több évnyi anyag gyűjteményes kötetekben.
- Lőrinczi Ferenc: A népszerű egészségtan rövid kézikönyve. Bp., 1877. Lampel. 44 p.
- Smith, Edward: A tápszerek. Az eredeti negyedik kiadása után ford.: Hőgyes Endre. Átvizsgálta: Fodor József. Bp., 1877. KMTT. XIV, 443 p., 4 t. (Természettudományi Könyvkiadó Vállalat 13.)
- Schvarczer Viktor: A hortobágyi keserűvíz elemzése. Bp., 1877. Akadémia. 12 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. VIII. No. 2.)
- Szabó József: Az ivóvíz kérdése Budapesten. Bp., 1877. KMTT. 88 p. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye)
- Zalay Pál: Halottkémi kalauz. Gyakorlati útmutatás a hivatalos szabályrendelet alkalmazására és megértésére; a szabályrendelet hivatalos szövegével. Orvosok és képesített halottkémek használatára. Bp., 1877. Eggenberger. 125 p.

- Zlamál Vilmos: Részletes állatkór- s gyógytan, különös tekintettel a járványos kórokra s az állatorvosi rendészetre. Bp., 1877. Athenaeum. XIV, 648 p.

Új periodikák:

- Kodolányi Antal szerkesztésében megjelent az „Egészségtani Lapok. Az emberi testnek egészséges és beteges állapotábani természetszerű gondozására és ápolására vonatkozó ismereteket terjesztő népszerű havi folyóirat”.

1878

Törvények, rendeletek:

- Az 1878. évi V. tc. (az un. Csemegi-kódex) a büntettekről és vétségekről szól, s ezen belül több a közegészségügyet is érinti, célja a közegészségügyi kihágások szabályozása és büntetné minősítése. Rendelkezik a járványok esetén elkövethető büntettekről is.
- A honvédelmi miniszter elrendelte az az orvostudorok, okleveles sebészek, állatorvosok és gyógyszerészek összeírását (háború esetén a frontszolgálatra alkalmatlan egyéneket is).

Események, tények az év folyamán:

- Megalakult Budapesten az Izraelita Siketnémák Országos Intézete. Ezt megelőzően csak a váci Királyi Magyar Siketnéma-Intézetben folyt ez a speciális oktatás, mégpedig 1802 óta.
- A párizsi világkiállítás keretén belül megrendezett közegészségügyi kongresszuson Patrubány Gergely vett részt Budapest küldöttjeként.
- Közegészségügyi szempontból jelentős tény, hogy Felsődnán (Bihar vmegye) létrehozták a Magyar Asphalt Rt.-t, amely a magyar aszfaltipar megteremtését jelentette.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Cseh Károly: Egészségügyi levelek egy anyához. Bp., 1878. Aigner. XII, 564 p.
- Az első magyar izraelita betegségélyző- és temetkezési egyesület alapszabályai. Bp., 1878. Druck von Moritz Burian. 24 p.
- Magyarország népesedési mozgalmá 1876-ban (összehasonlítva a megelőző évtizeddel). Szerk. Keleti Károly. Bp., 1878. Athenaeum ny. 68 p. (Hivatalos statisztikai közlemények)
- Elméleti kórboncztan. Scheuthauer Gusztáv előadásai nyomán jegyezte Rothman Armin. 1–2. [Kolozsvár], 1878. 256, 352 p.
- Statistisches Handbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie für den Zeitraum 1867–1876. – Az Osztrák-Magyar Birodalom statisztikai kézikönyve az 1867–1876. korszakról. Verf. u. hrsg. von den Vorständen des K.K. Österreichischen und Königlich-Ungarischen Statistischen Bureau. Wien, 1878. Hölder. XV, 249 p.
- Szathmáry P. Károly: Utasítás a városi kisdednevelő-óvó intézetek (gyermek- vagy Fröbel-féle kertek) és a falusi óvodák (menhelyek) felállítására és szervezése ügyében. Bp., 1878. Athenaeum. 81 p.
- Vezekényi István: A gyöngyösi közkórház rövid története. Előadatott a kórház alapításának 40-dik év-fordulati napján. [Gyöngyös], 1878. Nyomatott a „Gyöngyös” Nyomdáján. [4] p.
- Zsigmondy Vilmos: A városligeti artézi kút Budapesten. Bp., 1878. Légrády. 86, [2] p., [4] t.

Törvények, rendeletek:

- Az 1879. XL. tc. a kihágásokról szól, s ezen belül több a közegészségügyet érinti.
- A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter márc. 1-jén kelt rendelete az oroszországi pestis kiütése alkalmából a magyarországi iskolákban szem előtt tartandó rendszabályokat sorolja fel. (A rendelet meghozatalának szükségességére az Országos Közegészségi Tanács hívta fel a hatóságok figyelmét jan. 16-án.)
- Az 1879. évi 12521 és az 1882. évi 8824 sz. rendelet részletesen szabályozza a bábaműködést: az „Utasítás a bábák számára” előírja, hogy: „A bábák közvetlenül a megyei, illetőleg a városi és községi hatóságoknak vannak alárendelve. Letelepedésük alkalmával a helybeli hatóságnál arról jelentést tenni és annak útján oklevelüket láttamoztatni, beiktatás és kihirdetés végett bemutatni kötelesek.”

Események, tények az év folyamán:

- A nagy tiszai árvíz Szegednél nagy pusztításokat végzett, amely a közegészségügyi szakemberekre is számos feladatot ró.
- Ebben az évben még az ország több részén feljegyezték a vándorsáskák megjelenését.
- Markusovszky Lajos kezdeményezésére az 1879/80. tanévtől a Műegyetemen a mérnökjelölteknek bevezették az iparegészségtant (előadó: Fodor József), valamint az elsősegélynyújtási ismereteket (előadó: Müller Kálmán).
- Erre az évre komoly fejlesztésen, bővítésen ment keresztül a veszprémi magánkórház, amely 1899-ben lett nyilvános kórház.
- Több éves előkészítő munka után ettől az évtől kezdve működik a Budapesti Orvosi Kör Országos Segélyegylete.
- Megalakult a Vidéki Orvosok Társasága (1880-tól megnevezése: Községi Orvosok Társasága), első elnöke Bódogh Albert volt; a társaság az Országos Orvosszövetség 1897-es megalakulásakor megszűnt.
- A szervezett ápolónőképzés elindításával hazánkban elsőnek a Magyar Országos Segélyező Nőegylet foglalkozott, amely szervezet 1880-ban a nővérképzés és a betegápolónői kar rendtartásának kidolgozásával a Nőegylet egészségügyi tanácsosait: Korányi Frigyes és Fleischhacker Viktort kérték fel, Elképzeléseik megvalósítója végül a Magyar Vöröskereszt szervezete lett, amelyhez 1881. május 16-án a Magyar Országos Segélyező Nőegylet is csatlakozott.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Balogh Kálmán: A magyar gyógyszerkönyv kommentárja. Gyógyszertani kézikönyv. 1–2. köt. Bp., 1879. Eggenberger. LXXIV, 1172 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 34.)
- Drysdale, George R.: A társadalom-tudomány elemei, vagy Érzéki, nemi és természeti vallás. A társadalom három főbajának a szegénység, prostitúció és házasságtalanság ... okáról és gyógyításáról. Ford.: Fekete József. Bp., 1879. Zihaly, [6], IX, [5], 574 p.
- Fodor József (szerk.): A közegészségügy. Bp., 1879. Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal. 85 p. (Hivatalos jelentés a Párizsban 1878-ban tartott egyetemes kiállításról. Vol. III.)
- Gerlóczy Gyula – Dulácska Géza (szerk.): Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közmívelődési leírása. 1–3. köt. Bp., 1879. Egyetemi ny. 528 p. 1 t.; 478 p., 1 t.; 164 p. – *Orvosi kérdésekkel a 2. kötet foglalkozik.*
- Halasz Gejza: A Budapesten uralgott járványos betegségek története. Bp. 1879. Egyetemi ny. 210 p., 3 t.

- Kovách Imre: Az asztracháni pestis. Népszerű tájékoztatás a pestis lényege, terjedése, megelőzése és orvoslásáról, e járvány rövid történetével. 2 rajzzal. Bp., 1879. Kiad. a „Gyógyszerészeti Hetilap” szerk. 48 p.
- Molnár Lajos: Athletikai gyakorlatok. A szövegbe nyomott 143 ábrával. Gr. Esterházy Miksa (Viador) czikkeivel bővítve. Bp., 1879. Tettey és tsa. VIII, 307, IV p.
- Patrubány Gergely: Budapest főváros közegészségi közigazgatása. Bp., 1879. Egyetemi ny. 90 p.
- Rózsahegy Aladár: Az asztrak-hámi pestisjárvány. 1878–79. Előadta a budapesti kir. orvosi egyesület 1879 június 14. rendes ülésén. A járvány színhelyének térképével. Bp., 1879. Pfeifer. 36 p.
- Rózsay József: Budapest főváros jótékonyági intézetei és egyletei. Bp., 1879. Kilián. 62 p.
- Rózsay József: Budapest főváros Erzsébet szegényápolójának történeti vázlata. Bp., 1879. Franklin. 15 p., 5 t.
- Stollár Gyula: Az alsó-kékedi gyógyforrás chemiai elemzése. + Solymosi Lajos: A felső-rákos savanyúvíz valamint a székely-udvarhelyi hideg sósfürdő chemiai elemzése. Bp., 1879. Akadémia. 35, [1] p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. IX. No. 21.)
- Szabályok a magyar kir. honvédorvosi tisztikar kinevezésére és előléptetésére, valamint a m. kir. honvédorvosi tisztikar minősítvényi táblázatainak szerkesztésére vonatkozólag. Bp. 1879. Légrády testvérek. 75 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Közegészségügyi Kalauz. A hazai és külföldi hygienia egyetemes szakközlönye” Jutassy József, Lőrinczi Ferenc és Thim József szerkesztésében. 1914-ig jelent meg.
- Lőrinczi Ferenc szerkesztésében 1879–80-ban Budapesten megjelent a „Magyar gyógyterem. A gyógyfürdők, fürdővendégek és fürdőorvosok közlönye” c. periodika
- Megindult az „Orvos-Természettudományi Értesítő I. Orvosi Szak” c. periodika, a Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulat és az Erdélyi Múzeum-Egylet Természettudományi Szakosztályának közös kiadásában. 1890-től új címmel jelent meg a lap.
- Megindult a „Vízügyi Közlemények” c. periodika.

1880

Törvények, rendeletek:

- Rendelet jelent meg ápr. 7-én „Az Amerikából behozott sertéshús-neműek egészségügyi ellenőrzése tárgyában”: „Amerikából hozzánk behozott sertéshús-neműekben gyakran az emberi egészségre ártalmas fonalócz [trichin] szokott előfordulni; miért is ezen hús-neműek behozatalának eltiltása iránt tárgyalás folytatott. (...) Egyúttal figyelmeztetendők azon iparosok is, kik sertéshús elárúsításával foglalkoznak, hogy az amerikai sertéshús-neműek megvételétől óvakodjanak.” (A rendelet meghozatalának szükségességére az Országos Közegészségi tanács hívta fel a hatóságok figyelmét jan. 2-án.)

Események, tények az év folyamán:

- Az év végén himlő lépett fel Sopronban, sok felnőtt és gyermek lelte halálát.
- Elkészült a második belklinika új épülete és a Stomatológiai Klinika.
- Szatmárnémetiben megnyílt a közkórház.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Belky János: A törvényszéki orvostan alapvonalai, különös tekintettel az új magyar büntető törvénykönyvre. Bp., 1880. Eggenberger. X, 288 p.
- Erismann, Friedrich: Népszerű egészségtan. A 2. kiad. után ford.: Imre József, összehasonlította: Fodor József. Bp., 1880. KMTT. XVI, 391 p.
- Ferenczy Elek: Utasítás a roncsoló toroklob Diphtheritis – járvány ellen teendő óvintézkedések tárgyában. Debrecen, 1880. Szerzői kiad. 6 p.
- Hankó Vilmos: A bábolnai meleg „Mátyás-forrás” és a szovátai „Fekete-tó” hideg sósforrás kémiai elemzése. Bp., 1880. Akadémia. 14 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. X. No. 14.)
- Péczely Ignác: Útmutatás a szemekbeli kórisme tanulmányozásához. Bp., 1880. Aigner. 71, 3 p. (Fölfedezések a természet- s orvosi tudomány terén. Az idült betegségek. 1. füz.)

1881

Törvények, rendeletek:

- Az 1881. évi XX. tc. a budapesti orvoskari intézetek folytatólagos megépítéséről intézkedik.
- 1881. évi XXI. tc. kimondja, hogy ettől kezdve az orvosi feladatokat a rendőrség kötelékén belül működő, a rendőrség érdekeit és utasításait szem előtt tartó szakemberek látják el, kiknek szakmai vezetője a rendőrségi főorvos. Ez a törvény alkotta meg a rendőrorvos kategóriáját és feladatkörébe sorolták a kéjelgés egészségügyi felügyeletét is.
- A 10.281 sz. belügyminiszteri rendelet a külföldről behozott himlőoltó-anyagok behozatalának komoly vizsgálatát írta elő.

Események, tények az év folyamán:

- Árkövy József 1881-ben megjelent „A fogak gondozása gyermekeknél és felnőtteknél” c. tanulmányában az iskolások rendszeres fogászati ellenőrzését, a fogbajok, és a fogváltás utáni maradandó fogak rendszeres kezelését indítványozta. A megvalósulás támaszát az iskolaorvosi rendszerben jelölte meg.
- Liebermann Leó 1881-ben megszervezte a Borvizsgáló Állomást, amely 1882-ben m. kir. Állami Vegykísérleti Állomás néven folytatta működését, kezdetben az állatorvosi tanintézethez tartozott, 1886-tól pedig a földművelésügyi tárcához. 1892-ben Országos m. kir. Kémiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás lett az intézet új neve. (Ezzel párhuzamosan Pozsonyban, Lőcsén és Magyaróvárott működött hasonló állomás.)
- Than Károly elemezte a városligeti artézi kút vizét.
- Létrehozták az Országos Phylloxera Kísérleti Állomást (az Országos Phylloxera Bizottság már 1880-ban megalakult), amely 1890-ben a Rovartani Állomás nevet vette fel. Az Állomás első jelentése – az 1881. évről – 1882-ben jelent meg.
- Rózsahegyi Aladár a budapesti egyetemen az ipari és gyári egészségtanból magántanári képesítést szerzett (a következő évtől Kolozsvárott a közegészségtan professzora lett).
- Megépült a II. sz. sebészeti klinika és a II. sz. női klinika.
- Megalapították a szentesi kórházat.
- Megalakult a Magyar Vöröskereszt Egylet, amely magára vállalta az ápolónőképzést, az ifjúság felvilágosítását, s általában az egészségügyi felvilágosítást. Részt vett a szegénygondozásban is.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Balló Mátyás: Budapest főváros ivóvizei egészségi szempontból és néhány ásványvíz elemzése. Bp., 1881. Akadémia. 53 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XI. No. 11.)
- Éltes Károly: A jegenyei fürdő vegyalkatrészeinek és gyógyhatásának, fekvésének és jelen berendezésének, az építési viszonyoknak rövid és alapos ismertetése. Kolozsvár, 1881. Papp. 16 p.
- Fodor József: Egészségtani kutatások a levegőt, talajt és vizet illetőleg. 1–2. = Matematikai és természettudományi közlemények vonatkozólag a hazai viszonyokra Vol. 16 (1881) No. 1. pp. 151–304., 3 t.; Vol. 17 (1881) No. 1. pp. 113–479., 10 t.
- Heksch Sándor F.: Tátra-Füred (Schmecks) éghajlati gyógyhely és vízgyógyintézet. Felső-Magyarország, Szepesmegye. Bécs – Bp. – Lipcse, 1881. Hartleben. 32 p. (Az osztrák-magyar gyógy- és fürdőhelyek 1.)
- Kresz Géza: A tuberculosis és annak pusztítása ellen való védekezés, tekintettel hazánk és a főváros közegészségi viszonyaira. Bp., 1881. Aigner. 56 p.
- Lengyel Béla: A mohai (Fehérmegye) Ágnes-forrás vegyelemzése. Bp., 1881. Akadémia. 12. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XI. No. 14.)
- Steiner Albert: Szliács természetes meleg vasfürdőiről. Bp., 1881. Lauffer. VII, 68 p.
- Tersánczy József: A nép orvosa. Egészségügyi intézkedések az egészség előmozdítására és megőrzésére, esetleg a háborgatott egészség helyreállítására, az egészség, az orvosrendszert és a kórgyógytan szerint. N.-Kanizsa, 1881. Fischel. XVIII, 470 p.
- Ziffer Károly: Népszerű orvosi tanácsadó vagy házi lexikon az egészséges és beteg emberről. 460 képpel és 16 ábrás táblával. 1–2. köt. Bp., 1881. Mehner. 763 p., 16 t.; 797 p.

1882**Törvények, rendeletek:**

- Kassán rendelet jelent meg – egyebek között – a csatornáknak és a vízvezetékeknek az úthálózat alatt történő elhelyezéséről.

Események, tények az év folyamán:

- A közegészségtan kötelező tantárgy lett a pesti Orvosi Karon.
- A középiskolákban önálló tantárggyá vált az egészségtan.
- Bábaképző nyílt Budapesten Dirner Gusztáv vezetésével.
- A jászberényi kórház ebben az évben közkórház lett, nevét Erzsébet magyar királynéről kapta.
- Ebben az évben Magyarországon 278 kórház működött, ebből 3 országos kórház, 2 országos elmegyógyintézet, 37 közkórház és 123 magánkórház, 84 börtönkórház, 5 bányakórház.
- A Budapesti Királyi Orvosegyesület életre hívta a Balneológiai Bizottságot.
- Az év folyamán Budán elkészült a budaújlaki vízmű.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Chyzer Kornél: A czigelkai Lajos-forrás jódtartalmú, sós-savanyú víz ismertetése legújabb, Rik Gusztáv által, 1881. évben véghezvitt vegyelemzés alapján. Sátoralja-Ujhely, 1882. Lampel. 32 p.
- Chyzer Kornél: A szobráncai fürdő ismertetése. Utmutatás orvosok és betegek számára. Bp., 1882. Lampel. 22 p.
- Chyzer Kornél: Magyarország gyógyvizeiről, azok értékéről és értékesítéséről. Előadás,

- melyet a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-ik nagygyűlésén, Debreczenben 1882. évben, az állandó választmány megbízásából tartott. Sátoraljaújhely, 1882. Zemplén ny. 32 p.
- Doleschal Gábor: Életem, eszményeim s negyvenkét éves orvosi gyakorlatom. Miskolcz, 1882. Ferenczi. VIII, 206 p.
 - Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím- és névkönyve vármegyék és szab. kir. városok betűrendje szerint, magán, vagy hivatali minőség, akadémiai fokozat és lakhely kitüntetésével, valamint az összes hazai kórházak és mindennemű egyéb gyógyintézetek hivatalos kimutatása cím- és fennállási év szerint. Összeáll. és kiad.: Szántó József. Bp., 1882. Pfeifer. 144 p.
 - Knöpfler Vilmos: A marosvásárhelyi országos kórház alapításának és fejlődésének rövid vázlata. Marosvásárhely, 1882. Imre. 17 p.
 - Korányi Frigyes: A budapesti kir. magyar tud. egyetemi II. belgyógyászati kóroda épülete. Bp., 1882. Egyetemi ny. 42, 2 p.
 - Lőrinczi Ferenc: Vezérkönyv a közegészségügyi szolgálat terén. Orvosok, gyógyszerészek, szülésznők, megyei városi, községi tisztviselők, közegészségügyi bizottsági tagok használatára. Bp., 1882. Szerzői kiad. 232, VI p. + Lőrinczi Ferenc: Függelék a »Vezérkönyv a közegészségügyi szolgálat terén« című műhez, orvosok, gyógyszerészek, szülésznők, megyei, városi, községi tisztviselők, közegészségügyi bizottsági tagok használatára. Az 1876: XIV. t.-cz. és a vele kapcsolatos kormányrendeletek alapján. Bp., 1884. Szerzői kiad. 281, V p. – *Átdolgozott kiadása* 1890-ben jelent meg „A közegészségügyi közigazgatás kézi könyve” címmel.
 - Miklós Ödön: Városok csatornázása a higiénia, mezőgazdaság és technika szempontjából. Bp., 1882. Kilián Fr. 26 p.
 - Mutschenbacher Béla: Pár szó a fővárosi közegészségügy kérdéséhez. Bp., 1882. Aigner. 24 p.
 - Röhl, Moritz Friedrich: Az állati járványok, tekintettel az osztrák és német törvényhozásra. Állatorvosok és orvosok számára. Ford. és az állatjárványi magyar törvények- és rendeletekkel bővítette Rózsahegyi Aladár. Bp., 1882. MOKT. XI, 488 p.
 - Szántó József (összeáll.): Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája, cím és névkönyve. Vármegyék és szab. kir. városok betűrendje szerint ... valamint az összes hazai kórházak ... és gyógyintézetek hivatalos kimutatása... Bp., 1882. Pesti Ny. 144 p.
 - Tisza Kálmán miniszterelnök mint belügyminiszter jelentése a törvényhozás mindkét házához az ország közegészségi viszonyaira vonatkozólag az 1877-ik év második felére és az 1878-ik évre. Bp., 1882. Pesti Könyvny. 469 p. – *Ezt követően évente jelentek meg a közegészségügyi jelentések 1898-ig.*
 - Weszelovszky Károly: A gyermekek halandósága Magyarországon. Bp., 1882. Egyetemi ny. 121 p., 6 t.

Új periodikák:

- Megindult az MTA „Mathematikai és természettudományi értesítő” c. periodikája, valamint a „Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn” c. folyóiratuk.

Törvények, rendeletek:

- Az 1883. évi I. tc., a köztisztviselők minősítéséről szóló törvény, bevezette az ún. tisztviselői orvosi vizsgát, mely vizsga letételének feltétele (a diplomán túl) a kétéves gyakorlat megléte volt. A tisztviselői orvosi vizsga bevezetésének indoka, hogy a tisztviselői orvosi munkához speciális igazgatási és naprakész orvostudományi ismeretekre volt szükség.
- Az 1883. évi XXX. tc. „a test-gyakorlatok, tekintettel a katonai gyakorlatokra” elrendeli a testnevelés rendes tantárgyként való oktatását a középiskolákban.

Események, tények az év folyamán:

- Létrehozták az Országos Orvosi Továbbképzési Bizottságot (jogutóda az Orvostovábbképző Intézet lett).
- Létrehozták az Országos Tejgazdasági Felügyelőséget – első jelentésük az 1884–86-os időszokról jelent meg.
- A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a közegészségtan oktatására intézetet létesítettek „Közegészségtani, Orvosi Rendészeti és Állatjárványtani Tanszék” néven, élére Rózsahegyi Aladár került.
- Megnyílt a debreceni közkórház.
- Megnyílt Pesten az újonnan épült Stefánia Gyermekkórház.
- A nagyszentmiklósi kórház alapítása, az intézményt a millennium idejére kibővítették.
- Magyarország kiállítóként is részt vett a berlini – májustól októberig nyitva tartó – egészség- és mentésügyi kiállításon.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Balogh Kálmán (szerk.): Orvosi műszótár. Bp., 1883. Eggenberger. [4], 319, [3] p.
- Chyzer Kornél: Hogyan készülünk a kolera ellen. Tollrajz közegészségügyi bajainkról. S.-A.-Ujhely, 1883. Zemplén-nyomda. 136 p. (Klny. a „Zemplén” 32. számából)
- Ecseri Lajos: A munkásbiztosítás kérdése. Bp., 1883. Akadémia. 145 p. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Vol. I. No. 6.)
- Farkas Benő: Védekezés a fertőző járványos betegségek ellen közegészségügyi szempontból. Komárom, 1883. Ziegler ny. 122 p.
- Grünbaum Samu: A főzött szeszes italok élettani hatása. Bp., 1883. Légrády. 13 p.
- Horn Valér: Alsó-Tátrafüred klimatikus gyógy-hely, vaslápfürdő és hideg-víz-gyógyintézet rövid ismertetése. Késmárk, 1883. Sauter és Schmidt Ny. 11 p.
- Kresz Géza: Miként lehetne Budapest fővárosát jó egészséges és megbízható teljes gyermektejjel ellátni. Bp., 1883. Szerzői kiad. 36 p.
- Lengyel Béla: A parádi timsós, ilonavölgyi timsós és a Clarisse-forrás vizének vegyelemzése. Bp., 1883. Akadémia. 25 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XIII. No. 5.)
- Nowak, Josef: A fertőző betegségek kórtani és közegészségügyi szempontból. Ford.: Ballagi János. Bp., 1883. MOKT. [8], 152, [4] p., 1 t.
- Széchényi Kálmán: Eszmetöredékek a közegészségi ügyről. Sopron, 1883. Litfass Ny. 23 p.

Új periodikák:

- Bruck Lipót szerkesztésében 1883–85 között jelent meg Budapesten az „Oktató Házi orvos. Gyógytudományi és egészségügyi hetilap” c. periodika.
- Megindult a rendszeres torna folyóirat, a „Tornaügy”, amely havonta jelent meg.

Törvények, rendeletek:

- 1884. évi XVII. tc., az ún. Ipartörvény elrendelte, hogy az iparhatóságok negyedévenként kötelesek egészségügyi vizsgálatokat tartani, kötelesek az ilyen jellegű feladatok biztosítására megfelelően képzett szakembert alkalmazni. Az egyéni biztosítás helyett kötelezővé tették az ipari munkások kollektív balesetbiztosítását, és ipari balesetknél – munkaképtelenség vagy halál esetén – a kártérítést. E törvény 25. §-a felsorolta azokat az iparágakat, melyek az ipartelepek körül élők egészségét veszélyeztetik, szabályozták ezek jövőbeli telepítését. Külön kell szólnunk az iparegészségüggyel kapcsolatban a munkaidőről, a gyermek- és női munkát szabályozó rendelkezésekről. Az 1884. évi törvény heti egy munkaszüneti napot engedélyezett.
- Jan. 26-án belügyminiszteri rendelet jelent meg a titkos összetételű szerekkel és mindennemű különleges gyógyszerkészítményekkel folytatott üzelmek és visszaélések megszüntetése tárgyában.
- Júl. 11-én belügyminiszteri rendeletet adtak ki a folyókból és kutakból nyert ivóvíz megjavítása, illetőleg megtisztítása tárgyában.
- Szeptemberben belügyminiszteri rendeletet hoztak az ázsiai cholera tárgyában.

Események, tények az év folyamán:

- Ekkor neveztek ki első ízben két közegészségügyi felügyelőt, akkor még ideiglenesen, mely intézményt tíz évvel később Chyzer Kornél javaslatára (1894-ben) állandósították.
- Felállították Országos Ásványvíz-elemző (Ásványvízkémlő) Intézetet a Tudományegyetem II. sz. Kémiai Tanszékének keretében, id. Lengyel Béla vezetésével. Munkájukat 1886-ban kezdték meg.
- Kolozsvárott az orvosi karhoz kapcsolódóan átadták az „Anatómia” új épületét, melyben a bonctan, kórbonctan és törvényszéki orvostan nyert otthont, 1886 tavaszán pedig az élet- és közegészségtani intézetek épületét avatták fel.
- Elkészült Pesten az új központi orvoskari épület.
- Szegeden megindult a bábaképzés.
- Létrejött Pesten az Angyalföldi m. kir. állami elme- és ideggyógyintézet. Vezetőiről folyamatosan beszámolt a „Magyarország tisztí cím- és névtára” elnevezésű évkönyv.
- Megnyílt Budán a Magyar Vöröskereszt Erzsébet Királyné Kórháza (a későbbi Sportkórház).
- Megnyílt a Rimaszombati Közkórház.
- Szalárdi Mór maradandó érdeme a hazai lelencügy és gyermekmenhelyek intézményes megszervezése. Az év folyamán megalapította a Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesületet. Széll Kálmán 1898-ban az egyesületre bízta a gyermekvédelem országos megszervezését, az elhagyott gyermekek gondozását.

Az év folyamán megjelent művekből:

- A közigazgatás és a gazdasági élet. II. rész. Iparügyek. Kereskedelem. Mértékek és súlyok. A közigazgatás és társadalom. Cselédügy. Szegényügy. Gyám és gondnoksági ügyek. Igazságszolgáltatás. Bp., 1884. Ráth. 364 p. (Grünwald Béla: A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve. 2. bőv., jav. kiad. III. köt.)
- A közigazgatás és a személyi élet. A közigazgatás rendszere. Népegészségügy. Közegészségügy. Rendészet. Népiskolai oktatás. Sajtó. Színházak. Műemlékek. Bp., 1884. Ráth. VII, 488 p. (Grünwald Béla: A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve. 2. bőv., jav. kiad. I. köt.)

- Barts József: Orvos-gyógyszerészeti műszótár. Kiadja a m. orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének állandó központi választmánya. Bp., 1884. Zilahy. XII, 708 p.
- Boleman István: A fürdőtan kézikönyve. Igló, 1884. Schmidt József. VII, 293 p.
- Breuer Ármin: Temes megye közegészségügyi viszonyai. Temesvár, 1884. Magyar Ny. 40 p.
- Ecséri Lajos: A munkássegélyezés ügye Magyarországon tekintettel a munkásbiztosítás kérdésére. Bp., 1884. Akadémia. 172 p. 3 t.
- Fodor József: A lakásviszonyok befolyása a cholera és typhus elterjedésére. Székfoglaló beszéd a Magyar Tudományos Akadémián. Bp., 1884. Akadémia. 23 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XIV. No. 2.)
- Fodor József: Budapest csatornázása. = A Magyar Mérnök és Építész Egylet közlönye 18 (1884) No. 1. pp. 1–38. és klny.
- Frim Jakob: A hülyeség és a hülyeintézetek, különös tekintettel Magyarország hülyéire. Segélyszózat a magyar nemzethez a nyomorultak legelhagyottjai érdekében. Bp., 1884. Aigner. 96 p. – *Reprint kiad.*: Bp., 2004. Madách Irodalmi Társaság. 137, 2 p., 1 t.
- Hauszmann Alajos: A Magyar Szent Korona országainak Vörös-kereszt Egylete által épített Erzsébet Kórház leírása. Bp., 1884. Khór és Wein Ny. 27, [1], 30 p., XXI, [1] t.
- Heller József: A harkányi gyógyfürdő és kénes hévville. Fürdőszeti értekezés. Pécs, 1884. Taizs. 58, [6] p. – *1896-ban újra megjelent.*
- Merényi Dezső: Magyar gyógyszerészeti törvények, kiegészítve az érdeklő miniszteri rendeletekkel, magyarázat és betűrendes tárgymutatóval ellátva. Bp., 1884. Ifj. Nagel Ottó. 259, V p.
- Pávay (Vajna) Gábor: A kolera, különös tekintettel az óvó rendszabályokra, fertőztetésre és Pozsony közegészségügyi viszonyaira. Pozsony, 1884. Stampfel K. 79 p.
- Pávay (Vajna) Gábor: A tüdővészről és annak ragályanyagáról. A Koch-féle „bacillus tuberculosis”-ról. Népszerű előadás. Pozsony, 1884. Stampfel. 31 p. – 2. *kiad.*: Pozsony, 1884. Szerzői kiad. 40 p.
- Stöhr Ágoston: Lelkipásztorkodási egészségtan, különös tekintettel a közegészségügytanra. A 2. eredeti kiad. után ford. a veszprémi növendékpapság „Pázmány-köre”. 1–2. rész. Bp., 1884–1885. Pázmánykör. 402, 257 p.
- Tóth Lajos: A heveny fertőző betegségek tanának átalakulása. Bp., 1884. Eggenberger. VI, 127 p.

Új periodikák:

- 1884 tavaszán megjelent Porzsolt Kálmán és Porzsolt Jenő szerkesztésében a „Herkules” című testgyakorlati és sport-közöny első száma.

1885

Törvények, rendeletek:

- Az 1885. évi XXIII. tc. a vízjogról szól, amely számos közegészségügyi intézkedést is tartalmaz. Az ásvány- és a gyógyviz védelme érdekében például védőterület kijelölését írta elő a forrás vagy kút közvetlen környezetében, hogy az a külső szennyeződéstől védve legyen. Ebben a törvényben fogalmazták meg először a korszerű hazai vízügyi politika alapvonalait.
- Jún. 20-án adtak ki belügyminiszteri rendelet a cholera-járvány kitörésének és elterjedésének megakadályozása tárgyában kiadott korábbi rendeletek szigorú foganatosítása iránt.
- Fodor Józsefnek a középiskolai iskolaorvosoknak és egészségtanároknak a képzéséről és alkalmazásáról való elképzelései az 48.281/1885. évi vallás- és közoktatásügyi miniszteri

rendeletben és annak 1887-ben kelt végrehajtási utasításában valósultak meg, bár nem tükrözték teljességében Fodor elképzeléseit. Az iskolaorvos felügyelete kiterjedt az elemi és középiskolákra, csak az egészségtan oktatása nem. A középiskolákban kötelező lett az egészségtan, míg az elemi oktatásban csupán figyelemfelkeltő olvasmányok szolgálták az egészségnevelés céljait. A végrehajtási utasítás viszont pontosan meghatározta az iskolaorvos feladatkörét, felügyeleti jogkörét és intézkedési lehetőségeit. A képzés formája a szünidei továbbképzésen belül az iskolaorvosi tanfolyam lett, amely hamarosan sikert aratott a magyar orvostársadalomban. Az iskolaorvosi és egészségtanári tanfolyam első volt a világon.

Események, tények az év folyamán:

- Kassán 1885/1886-ban a hólyagos himlő pusztít.
- A közoktatásügyi miniszter által a Tudományegyetem bölcséleti karán és a Műegyetemen az egészségtan tanításával Müller Kálmán bízott meg.
- Ettől az évtől kezdve az iskolaorvosok képzésére tanfolyamokat szerveztek az egyetem közegészségtani intézetében.
- A hivatásos és önkéntes vöröskeresztes nővéreképzés néhány kezdeményezését (pl. Pozsony, Kassa) követően – Janny Gyula javaslatára – létrejött Budapesten a Vöröskereszt Erzsébet kórházához kapcsolódó Betegápolónői Intézet. Janny dolgozta ki annak tantervét is, amely 1926-ig volt érvényben, e képzési formát a VKM hivatalosan elismerte. A Vöröskereszt Egylet esztergomi ún. Simor Kórháza szintén 1885-től működött. Kolozsvárott a Vöröskeresztes Kórházat és Betegápolónői Intézetet 1897-ben nyitották meg.
- Elkészült Pesten az első belklinika új épülete.
- Megnyílt a Hauszmann Alajos által tervezett „Szent István-kórház” (1894-ben vette fel a Szent István nevet, addig „Új kórház”-nak hívták).
- Nagykanizsán új kórház nyílt, elődjét 1769-ben alapították.
- Megnyílt a lévai közkórház.
- Zemplén vármegyében a nagymihályi magánkórház közkórház lett.
- Az Országos Általános Kiállításon Magyarország gyógyhelyeit és ásványvizeit is bemutatták, s erről külön kiadvány is készült.
- Frank Ödön találmánya, a lapos fenekű „Frank-féle tenyésztőüveg”, amelyben a baktériumoltást és -tenyésztés végezhető el. (Két évvel később, 1887-ben jelent meg. Julius Richard Petri közleménye a Petri-csészéről.)

Az év folyamán megjelent művekből:

- A Bethesda budapesti betegápoló és diakonissa képzőintézet története, Bp., 1885. Hornyánszky. 58 p.
- A Margitsziget. Gyógyfürdő és üdülőhely. Fürdőgyógyászati, helyrajzi és történelmi szempontból. Bp., 1885. Hornyánszky. 63 p., 1 t.
- Ambro János: Emlékirat a hazai bábászati ügy érdekében. Pozsony, 1885. Wigand. 16 p.
- Bernáth Béla – Hegedűs Sándor: A nemzeti tornaegylet alakulása, fejlődése s a tornatanítóképzés történetének rövid ismertetése. Bp., 1885. Nemz. tornaegylet. 19 p.
- Blum Béla: A magyarországi Szent Erzsébetről címzett Duna-jobbparti budai apácák női-kórháza. 200 éves fennállásának emlékezetére. A kórházra vonatkozó adatokat összeáll.: Paldt Lajos. Bp., 1885. Bagó. 67 p.
- Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. Az 1885. budapesti általános kiállítás egészségügyi országos szakbizottságának megbízásából. S.-A.-Ujhely, 1885. Szerzői kiad. 132 p.
- Duka Tivadar: Egyéni tapasztalatok a koleráról a kolera hazájában. Bp., 1885. Athenaeum. 17 p. (Az Országos Orvosi Congressus tárgyalásai)

- Garai Antal: Népszerű útmutató a nemi betegségek és ezek észszerű gyógykezeléséhez. 2. kiad. Bp., 1885. Szerzői kiad. 189, [2] p.
- Kresz Géza: A mentés és első segély szervezése a fővárosban. Bp., 1885. Szerzői kiad. 25 p.
- Kresz Géza: Első segély rögtöni balesetknél az orvos megérkezéséig. Utasítás a vörös kereszt egyletek, rendőrség, hatósági és községi közegek, vasuti, tűzoltó- és gyári személyzet, valamint mindazok számára, kik balesetknél az első segélyt nyújtják. Bp., 1885. Grill. 61 p., 1 t.
- Kresz Géza: Táp- és élvezeti szerek és használati czikkek hamisítása és ennek különösen a fővárosban megelőzéséről kiállított tárgyainak felsorolásával. Bp., 1885. Aigner. 55 p.
- Kresz Géza: Az 1885-iki országos kiállítás néhány csarnoka egészségügyi szempontból. Bp., 1886. Egyet. ny. 20 p.
- Lendvay Pál: Közegészségügyünk miseriái, különös tekintettel a falvakra. Csepreg, 1885. Szerzői kiad. 28 p.
- Müller Kálmán (összeáll.): Az 1885. évi Országos Orvosi és Közegészségügyi Congressus tárgyalásai. Bp., 1885. Athenaeum. 468 p. – *Ezen belül a vasúti és hajózási egészségügy Csatáry Grósz Lajos munkája.*
- Nendtvich Károly: A vámfalusi és turvékonyi ásványvizek vegyelemzése. Bp., 1885. Akadémia. 27 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XV. No. 9.)
- Nendtvich Károly: Magyarország ásványvizei. Bp., 1885. Akadémia. 16 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XV. No. 11.)
- Ossikovszky József: A bártfai fürdő ásványvizeinek chemiai elemzése. Bp., 1885. Akadémia. 30 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XV. No. 8.)
- Parkes, Edmund A.: A gyakorlati egészségtan kézikönyve. 1–2. köt. Ford.: Rózsahegy Aladár. 6. kiad. Bp., 1885–1886. MOKT. 569, 588 p.
- Saxlehner András: Saxlehner András Hunyadi János keserűvízforrása. A természetes Hunyadi János keserűvíz vegyi összetétele, élettani hatása és gyógytani alkalmazása. Bp., 1885. Selbstverl. 36 p., 1 t.
- Scherfel V. Aurél: A tátrafüredi Hygiea-forrás vegyelemzése. Bp., 1885. Akadémia. 10 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XV. No. 4.)
- Szilvássy János: Közegészségügyi szolgálat a községeknél és törvényhatóságoknál gyakorlati utmutatásokkal ellátva, törvényhatósági, községi és körorvosok számára. Bp., 1885. Grimm. 159 p.
- Than Károly: A szliácsi források chemiai elemzése. Bp., 1885. Akadémia. 28 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XV. No. 7.)

1886

Törvények, rendeletek:

- Az 1886. évi V. tc. a szemcsés köthártyalob (trachoma) terjedésének meggátlásáról szól (ehhez több rendelet is kapcsolódik). Az ehhez kapcsolódó 1888/63.668 sz. BM rendelet az egész országra nézve kötelezővé tette a trachoma elleni védekezést.
- Az 1886. évi XXII. tc. a községekről szól, s számos közegészségügyi rendelkezést tartalmaz.

Események, tények az év folyamán:

- Az 1886–87. évi kolerajárvány során – a belügyministeri jelentések szerint – 3178 illetve 1400 megbetegedésből 1602 illetve 160 végződött halállal. A járvány Olaszországból érkezett, s főleg a Duna és Tisza mentén terjedt, Budapesten szeptember 12-től jeleztek megbetegedéseket. A fővárosban 520 áldozata volt. Súlyos volt az 1886. évi himlőjárvány is.

- Pécsi Dani községi orvos Túrkevéen – a nagy himlőjárvány alkalmával beállott védhimlő-oltványanyaghiány miatt – megalapította hazánk első védhimlő-oltóanyag termelő intézetét, melyet 1897-ben Budapestre helyezett át.
- Pasteur az első veszettség elleni védőoltást 1885 nyarán végezte el, világraszóló sikerrel. Hatására Pesten már 1886. márc. 10-én megalakult az ún. Lyssa-bizottság, Hőgyes Endre vezetésével.
- Felépült a zalaegerszegi kórház új épülete.
- Ekkor bővült a kaposvári Somogy megyei Közkórház.
- Megépült Pesten az egy emeletes Glück-féle szanatórium.
- Az egészségügyi felvilágosítás egyesületeként, alapszabályainak a belügyminiszter 1886. évi 36.307/VII. számú rendelete által történt megerősítésével megkezdte működését az Országos Közegészségi Egyesület, melynek alapítója Markusovszky Lajos volt. 1887. máj. 1-jén megjelent kiadványa az „Egészség” kettős füzet „31/4 ívnyi terjedelemben”. Működése akkora érdeklődést keltett, hogy az ország különböző részeiben fiókosztályokat kellett alakítani: 1888-ban Győr, Debrecen, Nagyvárad, Kolozsvár, 1889-ben Hódmezővásárhely, 1893-ban Pécs, 1896-ban Békés vármegye. A győri, pécsi, nagyvárad, debreceni később feloszlottak.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Ambro János: Emlékirat a gyámoltalan gyermekek s anyák érdekében. 2. bőv. kiad. Pozsony, 1886. Wigand. 52 p.
- Babeş Viktor: A bakteriologia rövid tankönyve. Főtekintettel a fertőző betegségek kóroktanárára és kórbonctanárára. Bp., 1886. MOKT. XV, [1], 402, [50] p.
- Chyzer Kornél: Közegészségi bajaink összefüggése természettudományi ismereteink hiányosságával. Sátoraljaújhely, 1886. Szerzői kiad. 23 p.
- Chyzer Kornél egyik kiemelkedő alkotása a „Magyarország gyógyhelyei és ásványvizeinek térképe”, amely akkoriban egyedülálló volt a világon.
- Csapodi István: Látás-próbák. Bp., 1886. Franklin. 4, [8] p., 4 t.
- Feleki Hugó: A divat befolyása az egészségre. Székesfehérvár, 1886. Singer és Wolfner. 30 p.
- Fodor József: Egészségtan a középiskolák felső osztályai számára, valamint magánhasználatra. Bp., 1886. Lampel. 192 p. – 2. kiad.: Bp., 1893. Lampel. 206 p.
- Fodor József: Újabb kísérletek erekbe fecskendezett bacteriumokkal. Bp., 1886. Akadémia. 11 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XVI. No. 3.)
- Grósz Emil: Jelentés a Nagyvárad Szemgyógyintézet 50 éves működéséről. 1830–1855 és 1858–1882. Nagyvárad, 1886. Hügel. 44 p.
- Korányi Frigyes: A színye-lipóczi Salvator forrásról. Kivonat a Budapesti Kir. Orvos-Egylet fürdő-bizottmányában 1885. felolvasott jelentéséből. Bp., 1886. Buschmann. 16 p.
- Kresz Géza: Állítsunk fertőtlenítő intézeteket a kolera s egyéb ragályos kórok terjedésének meggátlására. Bp., 1886. Légrády Testvérek. 16 p.
- Kresz Géza: Hivatalos jelentés a budapesti 1885-ik országos kiállításról. XVIII. csoport. Egészségügy. Bp., 1886. Grill. (Különlenyomat a Gyógyászatból)
- Schuschny Henrik: A csecsemő ápolása. Orvosi tanácsok. Bp., 1886. Singer és Wolfner. 16 p.
- Tarnay István: A rossz pálinkák hátrányai és a magyar munkás-ital előnyeinek ismertetése egyéb hasznos tudnivalókkal különös tekintettel az emberiség egészségügyi érdekeire. Bp., 1886. Brózs. 24 p.

Új periodikák:

- Megindult az „Orvos-Gyógyszerészi Értesítő” Telegdi Béla szerkesztésében, két évfolyama jelent meg.
- Megindult az „Orvosi Heti Szemle. Folyóirat gyakoroló orvosok számára” c. periodika Flesch Nándor és Heltai Manó szerkesztésében.

1887

Törvények, rendeletek:

- Az 1887. évi XXII. tc. „A közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk XIII. fejezetének módosításáról” (az 1886-os súlyos himlőjárványt figyelembe véve) bevezette a himlő elleni újraoltási kötelezettséget. 11–12. §-ai alapján a mulasztókat pénzbírság befizetésére kötelezte. „Szülők és gyámok s általában mindazok, kik gyermekekről gondoskodni tartoznak, kötelesek ezeket éltüknek első évében, a mennyiben valóságos himlőt ki nem állottak, beoltatni. Ha ezen beoltás az orvos véleménye szerint eredménytelen maradt, akkor a védhimlőoltás a következő évben, és ha még ekkor is eredménytelen maradna, a harmadik évben is ismétlendő.” A törvény hatására rövid időn belül szinte megszűnt a „himlőveszedelem”, pl. Budapesten 1888-ban már csak 179 eset fordult elő. A védhimlőoltással kapcsolatos teendőket az 1887/40.180 BM rendelet külön szabályozta.

Események, tények az év folyamán:

- A kormány – a Lyssa-bizottság megalakulását követően – megbízta Högyes Endrét a veszettségellenes gyógyítási mód tanulmányozásával. Eredményeként állították fel 1890-ben a budapesti Pasteur Intézet, melynek igazgatásával is őt bízták meg.
- Bevezették az iskolaorvos-egészségtanári intézményt.
- Megépült Pesten az I. sz. Sebészeti klinika és a Fehérkereszt gyermekkórház.
- Megnyílt a kapuvári közkórház.
- Megnyílt a rozsnyói alapítványi kórház.
- Megalakult a Budapesti Önkéntes Mentő-Egyesület (székházuk 1890-ben épült).
- Létrejött a Budapesti Poliklinikai-Egyesület, amelynek célja a szegény betegek ingyen gyógykezeltetése. Az egyesület kórházat is fenntartott.
- A Zsigmondy-féle fűrészek megfelelő minőségű gyógyvizet találtak Harkányban.

Az év folyamán megjelent művekből:

- A vízvezeték és a csatornázás kérdése Aradon. Arad, 1887. Bettelheim Testvérek. 66 p., 5 t.
- Beniczky Irma, K.: A betegkonyha. Gyakorlati útmutató ételek és italok legcélszerűbb készítésére betegek és lábbadzók számára. M. Wiel ... szabályai szerint. Bp., 1887. Franklin. 120 p. (Közhasznú családi könyvtár 29.)
- Boleman István: Fürdőtan, különös tekintettel a magyarhoni gyógyhelyekre. Bp., 1887. MOKT. VIII, 603 p., 1 t.
- Csernoch János. A halottégetésről. Esztergom, 1887. Buzarovits. VII, 91 p.
- Fodor József: A vérnek bacterium-ölő képességéről. Bp., 1887. Akadémia. 8 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XVII. No. 4.)
- Gallik Géza: Útmutatás a tápszerek, edények, szövetek és egyéb házi cikkek orvosrendőri vizsgálatára. Orvosok, gyógyszerészek, rendőrhatósági közegek s kereskedők számára. 2. teljesen átdolg. s bőv. kiad. Kassa, 1887. Koczányi és Vitéz. X, 354, IX p., 1 t. – *1. kiad.*: Sátoraljaújhely, 1879. Kállay. 184 p., 1 t.

- Grünwald Mór: Szliács, szénsavdús vasas fürdő Zólyom mellett. Legújabb ismertetése helyi intézményeinek, gyógyforrásainak és gyógyjavallatainak. Bp., 1887. Grill. 51 p.
- Hankó Vilmos: A háromszékmegyei bodoki ásványvizek ismertetése. Bp., 1887. Hornyánszky. 8 p.
- Közegészségügyi törvényünk a gyakorlatban. Saját tapasztalati után megírta dr. Paracelcus Redivivus. [Burtik Győző]. Szeged, 1887. Várnai ny. 84 p.
- Kresz Géza: A VI. nemzetközi közegészségügyi és demográfiai kongresszus kritikai méltatása. Bp., 1887. Pallas. 40 p.
- Kresz Géza: Oltónyirk termelő-intézet a fővárosban. Bp., 1887. (Különlenyomat a Gyógyászatból)
- Kun Zoltán: A gégetükrészetről, s annak ellenőrzése mellett a heveny és idült hurutos gégelob és szövödményeinek helybeli gyógykezeléséről. A vizsgálathoz és kezeléséhez szükséges műszerek bemutatásával. Sárospatak, 1887. Ref. Főisk. Ny. 57 p.
- Petz Lajos: A győri kolera-járvány 1886-ban. Bp., 1887. Franklin. 62 p.
- Pisztorý Mór: Pozsony. Közgazdasági, közművelődési és közegészségügyi állapotok ismertetése. Bp., 1887. Athenaeum. 79 p.
- Raisz Gedeon: Az emberi egészség értékéről. Bp., 1887. Országos Közegészségi Egyesület. 15 p.
- Rózsahegy Aladár: A bakteriumokról. Bp., 1887. KMTT. 67 p. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye)
- Schwartzter Ottó: Törvényszék-elmekörtani levelek. Bp., 1887. Franklin. 99 p.
- Tátrafüred éghajlati gyógyhely, vasas és szénsavas forrástelep ... rövid leírása. Touristáknak tájékoztatásul. Kassa – Lőcse, 1887. Maurer – Buschmann. 68 p.
- Urs Nándor rendőrkapitánynak beadványa a főváros tekintetes tanácsához az élelmezés, illetőleg az egészséges piaci viszonyok létesítése tárgyában. Bp., 1887. Grill. 30 p.

Új periodikák:

- Megindult az „Egészség. Folyóirat egészségügyi ismeretek terjesztésére a közegészségügy érdekeinek előmozdítására” c. periodika, Országos Közegészségi Egyesület hivatalos lapja, amely 1944-g folyamatosan megjelent. Alapító főszerkesztője Fodor József volt.
- Megindult az „Iris” c. folyóirat az írisz-diagnosztika korai magyarországi híve, Péczely Ignác gondozásában.
- Muldini Károly szerkesztésében Budapesten megjelent a „Közegészségügyi Szemle. Hetilap orvos-gyógyszerészek számára” c. periodika.
- A „Közgazdasági és statisztikai évkönyv” sorozat 1887 és 1895 között jelent meg.

1888

Törvények, rendeletek:

- Az 1888. évi VII. tc. az állategészségügy rendezéséről szól, amely számos közegészségügyi rendelkezést tartalmaz.

Események, tények az év folyamán:

- Talán ekkor volt az utolsó magyarországi sáskajárás.
- A siketnémák oktatása céljából intézet nyílt Kolozsvárott.
- A nagyenyedi kórház közkórház lett.
- A Winter család ettől az évtől kezdve virágoztatta fel Pöstyén fürdőt, új fürdőházakat, gyógyszállókat építettek, s a fürdő az országhatárokon túl is elismert lett.

Az év folyamán megjelent művekből:

- 1888. évi VII. törvénycikk az állategészségügy rendezéséről. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Azary Ákos. Bp., 1888. Ráth. II, 53 p.
- Akantisz Jusztin – Kandra Kabos: Az egri alapítványi női kórház és ápolóintézet vázlatos története. A kórházi új épület felavatásának emlékeül. Eger, 1888. Érseki lyceum ny. 55 p.
- Az Osztrák-Magyar Monarchia statisztikai kézikönyve. – Statistisches Handbuch der österreichischungarischen Monarchie. Szerk. és kiad. a Cs. Kir. Statisztikai Központi Bizottság Bécsben és az Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal Budapesten. Bécs 1888. Áll. ny. IX, 218 p.
- Budapest fővárosi törvényhatósága által alkotott szabályrendeletek, szabályzatok és utasítások gyűjteménye. II. rész. VIII–XVI. csop. Bp., 1888. Ifj. Nagel Ottó. 481 p. – *Benne:* 11. Csatornázási és vízvezetéki; 14. Közegészségügy; 15. Köztisztaság.
- Cserey Zsigmond: Tapasztalatok a cholera gyógykezeléséről. Bp., 1888. [Ny. n.] 18 p.
- Fanzler Lajos: Egészségtan. A legújabb tanterv szerint a polg. és felsőbb leányiskolák számára, valamint a magánhasználatra. Bp., 1888. Pfeifer. 76 p.
- A fővárosi közmunkák tanácsa műszaki osztályának jelentése a végleges vízmű tárgyában. Bp., 1888. Heisler. [2], 57, [1] p.
- Hankó Vilmos: Az ásványvizek kezelése, tekintettel forgalomban lévő vizeinkre. Bp., 1888. Pesti Könyvny. 20 p.
- Högyes Endre: A veszettség gyógyításáról. Kísérleti és statisztikai tanulmány, tekintettel különösen a Pasteur-féle prophylacticus gyógyításra. Bp., 1888. Franklin. 125 p.
- Liphay István: Az ország valamennyi törvényhatóságánál teljesített állategészségügyi felülvizsgálat eredménye. Bp., 1888. Pesti ny. 21 p.
- Moravcsik Ernő Emil: A gyakorlati elmeorvos tanterv vázlat, különös tekintettel az elmebetegre vonatkozó hazai törvényeinkre s miniszteri rendeletekre. Bp., 1888. Franklin. XII, 200 p. – 2. bőv. kiad.: Bp., 1897. Franklin-Társulat. 542 p.
- Pechány Adolf: Kalauz a Vág völgyében. (Lucski, Koritnica, Pöstyén, Rajeci-fürdő, Stubnya, Trencsén-Teplic és Büdöskő-fürdők ismertetésével.) Képes kiadás. Bp., 1888. Pesti Könyvny. 94 p.
- Szontagh Ábrahám: A nemzeti tornaegylet keletkezésének története. Bp., 1888. Nemzeti Torna-egylet. 41 p.
- Thanhoffer Lajos: Az állatorvosi tudomány és állatorvosi tanintézetünk története. Az állatorvosi szakoktatás hazánkban való megkezdése százados emlékünnepe 1887. febr. 6-ára. Bp., 1888. Eggenberger. VII, 64 p.
- Thewrewk Árpád, Ponori: A dohányzás veszélyei, tekintettel a tanuló ifjúságra. I. rész. Bp., 1888. Kókai. 34 p. + Thewrewk Árpád, Ponori: A dohány mérge! „A dohányzás veszélyei” 2. füzet. A tanároknak, tanítóknak, nevelőknek, szülőknek, a tanulóifjúságnak és általában minden – a magyar tanulóifjúság üdvét szívében viselő embereknek kalauzul. Bp., 1888. Kókai. 20 p.
- Wein János: Emlékirat a fővárosi végleges vízmű tárgyában, mint felelet a fővárosi közmunkák tanácsa műszaki osztályának jelentésére. Bp., 1888. Pesti Könyvny. 49 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Hosszú Élet. Az egészségügyi szabályok, gyermekápolás, köztisztaság s fertőtlenítés népszerű ismertetésének közlönye” Lőrinczi Ferenc szerkesztésében. 1891-ig jelent meg.
- Hutýra Ferenc szerkesztésében Budapesten megindult az „Állategészségügyi Évkönyv” sorozat.

Törvények, rendeletek:

- Az 1889. évi 58.687 sz. belügyminiszteri körrendelet a képesítés nélkül működő bábák ténykedésének beszüntetését célozta meg, és úgy határozott, „hogyan ezentúl az folytathat bába-gyakorlatot, a ki vagy szülésznői oklevéllel van ellátva, vagy tisztii főorvos képesítvényt bír felmutatni.”

Események, tények az év folyamán:

- Megalakult a Nyittravármegyei orvos-, gyógyszerész- és természettudományi egyesület, 1891 és 1901 között évkönyveket adtak ki.
- Létrejött Budapest Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézete, első vezetője Pertik Ottó lett.
- Kultúrmérnöki hivatal létesült a Földművelésügyi Minisztérium keretében, ahol higiéniaiában képzett szakember szakvéleményt adott kutak, vízművek és csatornaművek létesítésekor.
- Freund Vilmos tervei alapján épült fel az 5 pavilonból álló új Zsidó Kórház (Pesti Izr. Hitközség Közkórháza), az ünnepélyes megnyitó 1889 novemberében volt. A kórház Hatvany-Deutsch Sándor alapítványa révén 1895-ben szülészeti épülettel bővült. A korábbi pesti zsidó kórház 1842 óta a Gyár utcában volt, ahol – a statisztikai összesítések szerint – 1842 és 1889 között, valláskülönbség nélkül, 30 ezer fekvő és 230 ezer járóbetegel láttak el. (1897-ben Bródy Zsigmond újságíró, lapszerkesztő és -kiadó, főrendiházi tag felesége, Bródy Adél nevének megörökítésére az 1889-ben felavatott zsidó kórházzal szomszédos területen gyermekkórházat létesített.)
- Megalakult az Országos Gyermekvédő Egyesület, amelynek célja az elhagyott és a züllés veszélyének kitett szegény gyermekek megmentése és felnevelése volt.
- Megalakult a Központi Magyar Fogtani Társulat.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Almási Balogh Tihamér: Magán-egészségtan. (Diätetika.) Vezérfonal leányiskolák, polgári leányiskolák és tanítónő-képzők számára. Bp., 1889. Grill. 157 p. – 2. kiad.: Bp., 1890.; 3. kiad.: Bp., 1900.
- Berger Ignác: A csecsemő tápláltságáról és azon káros hatásokról, melyek a nőre háromolhatnak, ha az nem szoptat, habár egészsége azt megengedhetné. Népszerű dolgozat gondos anyák számára. Bp., 1889. Lampel. 29 p.
- Csapodi István – Gerlóczy Zsigmond: Egészségtan polgári és felsőbb leányiskolák számára. Bp., 1889. Lampel R. 115 p. – 2. jav. kiad.: Bp., 1893.; 3. kiad.: Bp., 1895.; 4. kiad.: Bp., 1897.; 5. kiad.: Bp., 1898.
- Dubravszky Róbert: A magyar közigazgatás szervezete és az állategészség-rendőri igazgatás. Bp., 1889. M. kir. földmívelési minisztérium. VIII, 263 p.
- Előadások. Az iskolai egészségügy köréből. Tartották: Rigler Gusztáv, Schuschny Henrik, Steiner Samu és Waldmann Fülöp. Bp., 1889. Pesti Llyod-társulat ny. 91 p.
- Goldzieher Vilmos: Az idült ragályos szemgyulladások. A trachoma. Klinikai tanulmány. Bp., 1889. Singer és Wolfner. 58 p.
- Korányi Frigyes: Kórodai adatok a vegyes fertőzeti betegségek ismeretéhez. Bp., 1889. Akadémia. 16 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XVIII. No. 4.)
- Müller Kálmán: A fővárosi kórházügy jövője. Emlékirat. Bp., 1889. Pesti Lloyd Ny. 38 p.
- Oláh Gusztáv: Az elmebeteg-ápolás, különös tekintettel Magyarország elmebetegség-ügyére. Közalkalmazásban levő orvosok számára. Bp., 1889. Dobrowsky és Franke. 125 p.
- Oláh Gyula: Magyarország közegészségügyi viszonyairól. Bp., 1889. Pallas. 277 p.
- Pucher József: Budapest víz-ellátásának kérdése. Bp., 1889. Schlesinger. 18 p.

- Rajec-Teplic. Timsó- és vastartalmú közömbös hévviz. Magyarország egyedüli meleg timsó-fürdője. Képekkel. Bp., 1889. Országgyűlési Értesítő könyvny. 39 p.
- Vízkurám. 30 esztendőnél tovább próbálva és írva, a betegségek és az egészség föntartására. Kneipp Sebestyén után Huszár Károly. Bp., 1889. Szüts és Társa. VIII, 413 p. – *Több kiadásban is megjelent.*

Új periodikák:

- Megindult a „Mentők Lapja. A budapesti Önkéntes Menőegyesület közlönye”, 1944-ig jelent meg. Alapító szerkesztője: Burián Aladár.

1890

Törvények, rendeletek:

- Az Igazságügyi Orvosi Tanács létesítéséről az 1890. évi XI. tc. rendelkezett.
- Az influenza-járvány ügyében jan. 12-én belügyminiszteri rendelet jelent meg.
- Jún. 19-én belügyminiszteri rendeletet adtak ki a közegészség fenntartása tárgyában.
- Az 1884 óta folyamatosan fel-felbukkanó trachoma elleni védekezésre elkülönített keret első ízben az 1890-es költségvetésbe került be.
- A miniszter 1890/7207.sz. rendelete alapján megkezdte működését a Földművelésügyi Minisztérium V. főosztálya keretében működő Országos Kultúrtechnológiai Hivatal alosztályaként a közegészségügyi mérnöki szolgálat, Barcza Károly főmérnök vezetésével. Az új szervezet fő feladatát a községek és városok vízvezetési és csatornázási ügyeinek egységes szempontok szerinti műszaki elbírálása, szükség esetén a tervek elkészítése jelentette. Létrehozásával a hazai települések vízellátásának és csatornázásának ügye jelentős fejlődésnek indult.

Események, tények az év folyamán:

- Kassán 1890/1891-ben a diftéria pusztított.
- A tbc-vel kapcsolatban az első hivatalos álláspont hazánkban az Országos Közegészségügyi Tanács 1890. dec. 22-én tartott ülésén született, amikor is a Tanács javaslatára a Belügyminisztérium olyan rendelkezést adott ki, mely szerint csak pontos és szakszerű vizsgálat után nyerjen alkalmazást a Koch-féle gyógy mód, elsősorban egyetemi klinikákon és közkórházakban.
- Az 1890. aug. 22-én megtartott negyedik Egyetemes Tanító Ülésen id. Csapody István „Az iskolás gyermekek betegségei” című előadásában a trachomás iskolás gyermekekre vonatkozóan úgy foglalt állást, hogy a pedagógusok a trachoma terjedéséért a felelősséget nem vállalhatják és azt ajánlja, hogy délelőtt az egészséges, délután a szembeteg gyermekek járjanak iskolába, közben pedig fertőtlenítsék a padokat, írószereket stb. Még inkább szorgalmazná véleménye szerint az egészségvédelmet, ha közeli falvak úgy egyeznének meg, hogy az iskolákat kijelölnék egészséges és gyógyulófélben levő trachomás tanulók részére.
- Az Orvosi Kar Általános Kór- és Gyógytani Intézetéhez kapcsolódva, Hőgyes Endre igazgatásával megkezdte munkáját a budapesti Pasteur Intézet. Feladatuk a veszettség elleni szérum előállítása, az oltás és a beoltottak kezelése volt. (Emellett a Pasteur-Chamberland Laboratórium budapesti fiókjának megindítása segítette a hazai oltóanyag termelést.)
- Gyógyult elmebetegeket segélyező egyesület alakult Budapesten.
- Besztercze-Naszód vármegye megyei közkórháza Beszterczén nyílt meg.
- A pesti Orvosi Karon a törvényszéki orvostan új épületébe költözött.

- Megnyílt a M. kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitányságának közkórháza.
- Felépült a Markó utcában az ún. Mentőpalota. Ez volt Európa első mentőállomásnak épült épülete.
- Megalakult az Alsófehérmegyei Orvos-, Gyógyszerész-egylet, 1890-ben évkönyvet is kiadtak.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Almási Balogh Tihamér: Egészségtan. Vezérfonal elemi iskolák számára. Bp., 1890. Franklin. 64 p. – 2. kiad.: Bp., 1899.
- Bock, K. E.: Az egészséges és a beteg ember. A magyar közönség számára átdolgozta Faragó Gyula. Bp., 1890. Légrády. 207 p.
- Csapodi István – Gerlőczy Zsigmond: Egészségtan népiskolák számára. Bp., 1890. Lampel. 52 p. – 2. jav. kiad.: Bp., 1891.; 3. jav. kiad.: Bp., 1895.
- Ehrenreich Lajos: A malaria betegségek kórtani, oktani, gyógytani szempontból, különös tekintettel Magyarországra. Bp., 1890. Grimm. 132 p.
- Feuer Náthán: Trachoma-utmutató. A trachoma elleni hatósági eljárás, az erre vonatkozó körrendeletek és a trachoma kór- és gyógytana kapcsán. Hatóságok és orvosok számára. Bp., 1890. Ifj. Nagel Ottó. 84 p. – 2. bőv. kiad.: Bp., 1894.; 3. kiad.: Bp., 1898.
- Hankó Vilmos: Csikmegye fürdői és ásványvizei szóban és képekben. Kolozsvár, 1890. Közművelődési ny. 104 p.
- Helyhatósági szabályrendelet. A járványos betegségek ellen teendő óvintézkedések tárgyában. Debreczen, 1890. Városi könyvny. 8 p.
- Kun Tamás: Magyarország közegészségügyi közigazgatásáról. Bp., 1890. Pesti könyvny. r.-t. 44 p. (Klny. a Közegészségügyi Szemléből)
- Lőrinczi Ferenc: A közegészségügyi közigazgatás kézi könyve. Orvosok, gyógyszerészek, szülésznők, törvényhatósági és községi tisztviselők használatára. Bp., 1890. Szerzői kiad. 319 p. – 2. kiad.: Bp., 1891.; 3. kiad.: Bp., 1892.
- Lőrinczi Ferenc: Kormány rendeletek és gyógykezelési módozatok a roncsoló toroklob (diphtheritis) iránt. Bp., 1890. Ifj. Nagel Ottó. 14 p.
- Maizner János: A kolozsvári orvos-sebészeti tanintézet történeti vázlata, 1775–1872. Kolozsvár, 1890. Ajtai. 8, 80 p.
- Osváth Albert: A jó egészség. Belügyminiszter ur megbízásából a nép számára. Bp., 1890. Ifj. Nagel Ottó. 212 p.
- Pozsony sz. kir. város köztisztasági és közegészségi szabályrendelete. Pozsony, 1890. Angermayer Károly. 21 p.
- Szalai Kálmán: Az influenza járvány a pécsi gyalogsági honvéd-laktanyában 1890-ben. Bp., 1890. Légrády-testvérek. 14 p.
- Than Károly: Az ásványvizek chemiai constitúciójáról és összehasonlításáról. Bp., 1890. Akadémia. 47 p. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XX. No. 2.)

Új periodikák:

- Az 1879 és 1889 között közreadott „Orvos-Természettudományi Értesítő I. Orvosi Szak” c. periodika folytatásaként megjelent az „Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egylet Orvos-Természettudományi Szakosztályából I. Orvosi Szak”, továbbra is Kolozsvárott. A lap 1946-ig jelent meg ezzel a címmel.
- Megindult a „Gyakorló Orvos” c. periodika, amely ezzel a címmel 1900-ig jelent meg, utóda az „Orvosok Lapja”.
- Megindult „A gyakorlati orvostan haladása” c. periodika, hat évfolyama jelent meg.

Törvények, rendeletek:

- Az 1891. évi XIII. tc. az ipari munka vasárnapi szüneteléséről rendelkezik.
- Az 1891. évi XIV. tc. alapján Magyarország – Európában harmadikként – csatlakozott a kötelező társadalombiztosítási rendszert bevezető országokhoz. A törvény rendelkezett a balesetbiztosításról is.
- Az 1891. XV. tc. a kisdédóvásról szól, s számos közegészségügyi rendelkezést tartalmazott, egyben elrendelte az óvónőképző intézetekben az egészségtan oktatását.
- Az 48160 sz. belügyminiszteri rendelet intézkedett a kórháztervezési pályázatokról.

Események, tények az év folyamán:

- A közoktatásügyi miniszter jan. 4-én Csapodi Istvánt bízta meg, hogy a Tudományegyetem bölcséleti karán adja elő az „Egészségtan” c. tantárgyat.
- Megnyílt Pesten a Siketnémák m. kir. Állami Intézete – bejáró diákok számára.
- Az Allatorvosi Tanintézetben létrejött a Bakteriológiai Intézet Preisz Hugó vezetésével. Preisz volt a korszerű magyarországi bakteriológiai kutatások alapjainak megteremtője. A földművelési miniszter megbízásából ő szervezte meg a bakteriológiai állomásokat.
- Szombathelyen kórházzá alakították át az 1829-ben létrehozott betegházat. Az intézmény a környékbelieket is kiszolgálta.
- Megnyílt a Budapesti Kir. Törvényszéki Fogház Kórháza.
- Megnyílt a Marczali Közkórház.
- Megalakult a kolozsvári Önkéntes Mentő-Egylet.
- Megalakult a Magyar Szent Korona Országainak Balneológiai Egyesülete – célja összefogás a gyógyvízkultúra hasznosítása és népszerűsítése érdekében. Első elnöke Tauffer Vilmos lett. 1894-től kiadásukban jelent meg a „Balneológiai Értesítő”
- A Budapesti Kir. Orvosegyesület önálló székházat vásárolt a Szentkirályi utcában, amelyet saját céljaira átalakítottak, s azt tervezték, hogy itt kap helyet az Orvosi Kör, az Országos Orvosi Segélyegyesület, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók állandó központi bizottsága, a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat és a Gyógyszerészek Köre. Tervezték, hogy az épületben egy közegészségügyi múzeumot is létrehoznak. (E tervek többsége meg is valósult.)
- Létrejött az Egyetemek Kórház-Egylete. „Célja: a budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudomány-egyetem és a magyar királyi József Nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem polgárait és rendkívüli hallgatóit, továbbá az egyetemek polgárait az egyetemről való távozásuk után 3 évig betegség esetén a gyógyításra szükséges módok és eszközök megszerzéséhez segíteni.”
- Megindult a Főváros modern csatornahálózatának a megépítése.
- A Főváros Cséry Lajos nagybirtokos javaslatára a szemét elhelyezése és feldolgozása céljából létrehozta az ún. Cséry-telepet Pestszentimre határában.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Törvényszéki-orvostani jegyzetek. Ajtai K. Sándor előadásai után jegyezték és kiad.: Schiff Ernő, Wohl József. 2. bőv. kiad. Bp., 1891. Mai. 418 p.
- Alsó-Tátrafüred gyógyfürdő ismertetése. Alsó-Tátrafüred, 1891. Igazgatóság. 16 p.
- Az orvosi mentés kézikönyve. Kiadta a „Mentők Lapja” szerkesztősége. Bp., 1891. Pfeifer. XX, 273 p.
- Dollinger Gyula – Suppan Vilmos: Az ifjúság testi neveléséről. Két jelentés. Bp., 1891. Eggenberger. 152 p.

- Dubay Miklós – Koller Gyula – Bókay János – Dirner Gusztáv – Csapodi István – Bőke Gyula – Ónodi Adolf – Dollinger Gyula – Laufenauer Károly – Faragó Gyula: A gyermek testi ápolásáról. Nyolcz ábrával. Bp., 1891. Méhner. 118 p.
- Dumtsa Sándor: Az emberi ürülékek egészségügyi és gazdasági szempontból, különös tekintettel a turfára, mint alkalmas lekötőszerre, valamint a magyarországi városok észszerű tisztítására szolgáló eszközök és módok. Miskolc, 1891. Förster. 76 p.
- Fekete Gyula: Az iszákosság, annak befolyása a társadalom életrendjére és az ellen való védelem irányelvei. A Magyar Tudományos Akadémia által Sztrokay-díjjal jutalmazott pályamű. Bp., 1891. Eggenberger. 244 p.
- Feleki Hugó: A prostitutio és pusztításai ellen való védekezés. Bp., 1891. Neumayer. 24 p.
- Gerlóczy Gyula: A közegészségügy szerepe a nemzetgazdaságban. Bp., 1891. Lampel. 27 p.
- Gerlóczy Zsigmond – Hankó Vilmos: Budapest fürdői és ásványvizei. Bp., 1891. Lampel. 163 p., 1 t.
- Hankó Vilmos: Az erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása. 38 képpel. Kolozsvár, 1891. Erdélyi Kárpát-egyesület. 224 p.
- Kneipp, Sebastian: Gyermekápolás egészséges és beteg napokban. Javaslatok. Magyarul írta és kiadta Huszár Károly. Sz.-Fehérvár, 1891. Klökner. 227 p.
- Kresz Géza: A Budapesti Önkéntes Mentő-Egyesület új központi állomása. Bp., 1891. Légrady. 42 p. – *Ez az ún. Mentőpalota.*
- Oláh Gyula: A községnek feladatai a közegészségügyi szolgálat terén. A községi előljáróságok, a községi és körorvosok, valamint az egészségügyi hatóságok használatára. Bp., 1891. Grill. 310 p. – 2. bőv. kiad.: Bp., 1896. (Közegészségügyi könyvtár)
- Polónyi Károly: Rozsnyó. Klimatikus gyógyhely. [Vasas gyógyfürdő]. Rozsnyó, 1891. Kovács. 58 p., 5 t.
- Rác Károly: Gyógyszerészeti real-encyklopaedia. Gyógyszerészeti tudományos magyarító szótár. 1–2. köt. Bp., 1891. Eggenberger. 2192, 16 p. – *A korábbi kiadás javított változata.*
- Tauffer Vilmos: A szüléset ügyének (bábaügy) állása hazánkban, mint a gyermekek és a gyermekágyasok nagy halálozásának egyik tényezője. Bp., 1891. Pallas. 35 p.
- Tóth Lajos: Mentő-eljárások mérgezések eseteiben. Bp., 1891. Országgyűlési Értesítő kö- és könyvny. 38 p. (Klny. a Mentők Lapjából)
- Weiszberg Zsigmond: Az emberi egészség megóvásáról, vagyis a jövő gyógyászatról. Bp., 1891. Pfeifer. 23 p.
- Zawadowski Alfréd (szerk.): Magyarország vizeinek statistikája. 1–2. r. Bp., 1891. Athenaeum. XXXIV, 449 p.; V, 431 p. (Hivatalos statisztikai közlemények)

Új periodikák:

- Megindult Donáth Gyula szerkesztésében a „Klinikai Füzetek”, amely 1915-ig jelent meg.
- Megindult Pesti Alfréd szerkesztésében a „Budapest főváros orvosainak első és egyedül hiteles cím- és lakjegyzéke” c. évkönyv-sorozat, amely 1894-től „Magyarország orvosainak évkönyve és különleges címűtára” elnevezéssel került kiadásra. A kötetek bibliográfiai fejezeteket is tartalmaznak. A sorozat 1936-ig folyamatosan megjelent.
- Megjelent „A Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesületé”-nek első évkönyve Löw Sámuel összeállításában. 1916-ig évente kiadták.

Törvények, rendeletek:

- A különböző nemű, de különösen a roncsoló toroklob járvány alkalmával követendő eljárás tárgyában márc. 23-án belügyminiszteri rendelet jelent meg.
- Júl. 1-jén belügyminiszteri rendeletet adtak ki az egészség fenntartására, mely javasolta, hogy ennek érdekében „a falusi lakosság lakószobájának falait gyakrabban alaposan bemeszelje, a szoba földjét pedig időnkint felássza és a felásott helyet ne az udvarról, a mely igen gyakran szintén szennyezve van, hanem inkább távolabbi helyről, főleg a mezőről hozott tiszta földdel, homokkal, vagy agyaggal kitöltse.”
- Belügyminiszteri rendelet arról, hogy a tisztiorvosi vizsgákra nem kötelezett hatósági orvosok számára tanfolyam elvégzése kötelező
- A m. kir. pénzügyminiszternek 1892. évi 53.236. számú, az 1888. évi XXXV. tc. 67. §-a alapján kibocsátott körrendelete a szeszes italoknak kimérésénél és kismértékben való elárusításánál követendő egészségügyi rendszabályok és az azok áthágására kiszabandó büntetések, valamint a rendőri és orvosrendőri felügyelet gyakorlása iránt rendelkezik.

Események, tények az év folyamán:

- Szeptembertől kolera dúlt a fővárosban, a járvány csak a következő év márciusában csengett le. Másutt is felütötte fejét a kolera. 1892-ben 2231 kolera-megbetegedést regisztráltak, amelyek közül 1255 halállal végződött. A járvány azonban folytatódott, s 1892–93-ban országosan az áldozatok száma 5000-re tehető. A fővárosban 636 áldozata volt, s ennek egyik következménye az lett, hogy végleg megszüntették Budapesten a szüretlen vezetékes víz szolgáltatását.
- Megnyitották Pesten az első fertőtlenítő intézetet (Budapest Székesfőváros Központi Fertőtlenítő Intézete néven), az intézetet Bukovszky György, Budapest székesfőváros tiszti főorvosi hivatalának munkatársa szervezte meg, 1896-tól ő volt az intézet igazgatója. Az egyik fertőtlenítési módszer a gőzfertőtlenítés volt. Már működésük első évéről évkönyvet adtak ki. 1898-ban nyílt meg a második fővárosi fertőtlenítő intézet, mindkettő a Gyáli úton.
- Ettől az évtől kezdve jöttek létre azok a fertőtlenítő állomások, melyek feladata a fertőző betegek otthonainak és használati tárgyainak fertőtlenítése.
- Pesten a Bethlen Gábor téren kórházat alapítottak, amely 1895-től Ferencz József Kereskedelmi Kórház néven működött, ez bővült tovább (ma a Péterfy Sándor utcai Kórház).
- Felépítették Parádsasváron Ybl Miklós tervei alapján a pagodaszerű, színes majolikával fedett palackozóhelyiséget, ahol a Csevice I. forrásból eredő parádi vizet palackozták. A parádi gyógyvizek tulajdonképpen felfedezése 1763-ban történt, amikor Markhot Ferenc, Heves megye tiszti orvosa részletes leírást közölt róluk. A parádsasvári csevice források vizeinek első vegyelemzését Kitaibel Pál végezte 1798-ban, majd 1827-ben Meissner pontosabb vizsgálatnak vetette alá e forrásokat.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Bodnár Sándor: Védekezés a cholera ellen. Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. 35 p.
- Bókai Árpád: Hazai és külföldi ásványvizek összehasonlítása. Bp., 1892. Magyar Szent Korona Országai Balneologiai Egyesülete. 16 p.
- Bókai János (összeáll.): Közlemények a heveny fertőző kórokról. Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. [8], 188 p., 2 t.
- Filkor Lajos: Szent László gyógyfürdő (Püspökfürdő) ismertetése. Nagyvárad, 1892. Lang. 30 p.

- Gelléri Mór: Az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló törvény végrehajtására és életbelépésére vonatkozó miniszteri rendeletek. Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. 60, 4 p.
- Grünwald Mór: A szénsavtartalmú fürdőkről. Általában és azok élettani hatásáról. Bp., 1892. Franklin. 14 p. (Klny. a „Gyógyászat”-ból)
- Kovách Aladár: A kolera. 1. Mi a kolera, mi okozza a kolerát és mi a teendőnk vele szemben? 2. Mikor vagyunk egészségesek s hogyan óvjuk meg egészségünket? 3. Mit együnk és igyunk? 4. Mit ne együnk és ne igyunk? 5. Hogyan pusztítsuk el a fertőző anyagot? 6. Mit kell fertőtleníteni? 7. Hogyan fertőtlenítsünk ágyat, lakást, ruhákat stb.? 8. Mit csináljunk a kolerában meghaltakkal? 10. Táblázatos szabályzat. Mire ügyeljünk a lakásban, hogy a fertőzést elkerüljük? Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. 13 p., 1 t.
- Kovách Aladár: Az első segélynyújtás kézikönyve. 2. kiad. 29 ábrával. Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. 119 p.
- Kresz Géza: A kolera és az ellene való védekezés. Bp., 1892. Dobrowsky és Franke. 52 p.
- Leszner Rezső: Élet és egészség. Bp., 1892. Grill. 213 p.
- Oláh Gyula: A fertőtlenítés kolera idejében. Orvosok, hatóságok, községi elöljáróságok és a kolera ellen okszerűen védekezni akaró közönség használatára. Bp., 1892. Athenaeum. 79 p. – 2. kiad.: Bp., 1893.
- Oláh Gyula: A kolera és a kolera elleni védekezés. A nagy közönség és a nép használatára. Bp., 1892. Athenaeum. 55 p.
- Utasítás az ázsiai cholera tárgyában. Bp., 1892. Heisler. 31 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Közkórházi Orvostársulat Évkönyve” c. periodika, amely 1942-ig folyamatosan megjelent.
- Megindult a „Magyar Orvosi Archivum” c. periodika, amely 1944-ig folyamatosan megjelent.
- Megindult a „Budapest székesfőváros központi fertőtlenítő intézetének évkönyve” sorozat Bukovszky György szerkesztésében.

1893

Törvények, rendeletek:

- Az 1893. évi XXVIII. tc. a munkaadók balesetvédelmi kötelességeiről rendelkezett, elsősorban az alkalmazottak testi épségét és egészségét kellett ezekkel biztosítani. Az iparfelügyelet kötelesek voltak ezeket ellenőrizni, sőt, a munkaadókat az észlelt hiányosságok felszámolására kötelezni.
- A diphteritis (roncsoló toroklob) elfojtása és terjedésének meggátlása tárgyában márc. 6-án belügyminiszteri rendelet jelent meg. (Az ehhez kapcsolódó könyvet ingyen bocsátották a szakemberek rendelkezésére.)
- O'sváth Albert fő- és székvárosi rendőrorvos „Hogyan óvakodjunk a tüdővészttől?” című művének közrebocsátása tárgyában márc. 30-án belügyminiszteri rendelet jelent meg.
- A fürdők és gyógyhelyek felügyelete, a fürdők, gyógyhelyek és ásványvizek kimutatásai, a források foglalása és az ásványvizek kezelése tárgyában jún. 8-án belügyminiszteri rendeletet adtak ki.
- A kolera elleni védekezés tárgyában júl. 9-én belügyminiszteri rendeletet adtak ki; a járvány ekkor már elsősorban a Tiszát és a Marost szegélyező területeket sújtotta. Mintegy 6000 ember betegedett meg 1893 nyarán-őszén, s nagyjából 1800-ra tehető a halálozások száma.

- A fővárosi törvényhatóságnak 1893. évben hozott határozata kötelezővé tette a kolerán kívül a vörheny, diftéria, hastífusz, kiütéses tífusz, himlő és gyermekágyi láz után a fertőtlenítés elvégzését (később ezt a munkát a Gyáli úton 1898-ban felállított fertőtlenítő intézet koordinálta).
- A belügyminiszter aug. 3-án kelt 55.315/1893. számú leirata alapján egészségőrség állíttatott fel, annak tagjai, az egészségőrök „egyenruhával látandók el, mely egyenruha, valamint az egészségőrök működése és kötelességei a tanács által kiadandó szolgálati utasításban állapítandók meg.”

Események, tények az év folyamán:

- A kolerajárvány a Tiszát és a Marost szegélyező területekről indult. Az év folyamán az ország területén 6753 koleramegbetegedést és ezek közül 3773 halálozást regisztráltak. Hieronymi Károly belügyminiszter a kolera felismerése érdekében bakteriológiai laboratóriumot létesített a Belügyminisztériumban. A júliustól decemberig tartó kolerajárvány során elhunytak viszonylag csekély számát, az 1893 februárjában a Belügyminisztérium Közegészségügyi Osztályának élére kinevezett – korábban a kolerajárványok terén nagy tapasztalatokra szert tett – Chyzer Kornél céltudatos és erélyes munkájának tulajdonították.
- Az 1892–1893. évi járvány során kifejtett hatósági tevékenység tapasztalatai nyomán ítélte a kormányzat halaszthatatlannak a kerületi előljáróságok reformját, azok tagolt szakhivatallá szervezését, és a kerületekben addig egymástól függetlenül működő szaktisztviselőknek az előljáró alá rendelését. Ekkor került sor a kerületek önálló tisztiorvosi szolgálatának megszervezésére, különválasztva a szegény betegek gyógyításával foglalkozó kerületi orvosi szolgálattól. A tisztiorvosoknak megtiltották a praktizálást, kizárólag a közegészségügyi szolgálattal foglalkozhattak.
- A pesti Orvosi Karon a gyógyszerészhallgatók számára is kötelező tantárgy lett a közegészségtan.
- Átadták Budapesten a Szent László-kórházat, mint a fertőző betegek elkülönítésére alkalmas járványkórházat.
- Megnyílt a kórház Kisczellen (ma Celldömölk).
- Felépült Pesten a kétemeletes Grünwald-szantórium.
- Létrejött a Közkórházi Orvos-társulat – célja a kórházépítés koordinálása, később a kórházi orvosok szakmai irányító testületének szerepét is betöltötte; első elnöke Müller Kálmán lett. Munkájukról évkönyveikben számoltak be.
- A nemibetegségek elleni felvilágosítás és gyógykezelés céljából megalakult a Teleila Egyesület, alapítója Feleky Hugó.
- Megalakult az Abauj-Torna vármegyei orvos-gyógyszerész egyesület
- Megalakult a Magyar Bába-Egyesület, 1894-től kiadásukban jelent meg a „Bába-Kalauz”, amelyet Dirner Gusztáv szerkesztett. Ebbe olvadt be 1897-ben a „Szülésznők Lapja”.
- Megalakult az Országos Magyar Kneipp Egyesület, 1896-tól gondozásukban jelent meg a „Kneipp-Lap”, majd annak megszűnte után 1899-től a „Kneipp-Újság”.
- Megalapították a Közegészségügyi Építészeti Hivatalt, ennek kirendeltségeit az egyes helyhatóságoknál, amelynek feladata lett a települési kommunális rendszerek tervezése, engedélyezése és építésének előmozdítása. Ezek a hivatalok voltak hivatva elbírálni a lakó-, a köz- és ipari épületek terveit, elkészültük után ellenőrzési jogot gyakoroltak felettük. Városi körülmények között alapelveként alkalmazták, hogy a lakóházak és középületek vezetékes (vagy tisztított vízzel) legyenek ellátva, biztosítva legyen a szennyvizek elvezetése, rendelkezzenek árnyékszékekkel, az utcákat kövezzék ki stb. Ezek olyan követelmények voltak, amelyek nélkül nagyobb közösségek nem élhettek.

- Az év folyamán Buda és Pest vízművét összekapcsolták. Ezzel egy időben több nagyvárosban, köztük Szegeden, Pécsen, Sopronban, Szombathelyen, Veszprémben, Cegléden és Hatvanban megkezdték a vízművek építését. 1899-ben kötelezővé vált a városi vizek fertőtlenítése, klórozása.
- Megnyílt Budán a Lukács fürdő.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Blana Szilárd: Budapest fő- és székváros világvárossá tételének eszközei- és módjairól. Tanulmány közegészségügyi és sociologiai szempontokból. Bp., 1893. Szerzői kiad. 46, 2 p.
- Bodnár Sándor: A difteritisz elleni védekezés. Bp., 1893. Dobrowsky és Franke. 23 p.
- Bókay János, ifj.: A pesti szegény gyermek-kórház története 1889–1883. Bp., 1883. Szerzői kiad. 18 p.
- Bukovszky György: A jó fertőtlenítés feltételei, a fertőtlenítő gépek és a fertőtlenítés eredményei székesfővárosunkban. Bp., 1894. 24 p.
- A Császárfürdő kénes hő- és langyos forrású gyógyfürdő rövid ismertetése. Bp., 1893. Bagó. 16 p., 6 t.
- Csatáry (Grósz) Lajos: Az országos közegészségi tanács 25 évi története. 1868–1893. Bp., 1893. Országgyűlési Értesítő könyvny. 78 p. – *Benne a Balassa, Jendrassik, Korányi és Markusovszky által 1868-ban megfogalmazott „Emlékirat a közegészségi és orvosi ügy rendezése tárgyában”.*
- Cséri János: Budapest fő- és székváros prostitutio-ügye. Klny. a „Klinikai Füzetek”-ből. (pp. 217–238)
- Eckstein Bernát (kiad.): A magyar koronához tartozó országok területén működő orvosok országos czimtára. Kibővitve a hazai gyógyszerészek és gyógyáru-kereskedők név- és lakjegyzékével a gyógyszerészeti készülékek raktáraival valamint a nyilvános és magán-egyetemekkel és fürdőkkel. Bp., 1893. Dobrowsky és Franke. 162 p.
- Az „Első Magyar Általános Női Betegsegélyző Egylet Jótékonyági Köré”-nek alapszabályai. Bp., 1893. Toldi. 16 p.
- Gerlóczy Károly: Előterjesztés a budapesti lakásviszonyok rendezése tárgyában. Bp., 1893. Pesti Könyvny. 189 p.
- Gerlóczy Zsigmond – Hankó Vilmos: Melyik fürdőre menjünk, milyen vízzel éljünk? Bp., 1893. Hornyánszky. III, 227 p.
- Hankó Vilmos: A büdöspataki hideg vas-kénes ásványvíz vegyi elemzése. Deés, 1893. Gálócsi Samu. 15 p.
- A központi járvány-bizottság. jelentése az 1892-ik évi koleráról. Bp., 1893. Pesti könyvny. 6, 346 p.
- Lox Sándor (összeáll.): A Szepesi Orvos-Gyógyszerész-Egylet 25 évi működésének rövid vázlatja, 1867–1892. Lócse, 1893. Reiss. 45 p.
- Lőrinczy Ferenc: Hogyan menthetők meg a tüdőgümő-kórosok és miképp gátolható meg a tüdővész terjedése? Bp., 1893. Nagel. 22 p.
- A Magyar Korona országainak 1890. és 1891. évi népmozgalma. Bp. Athenaeum. 1893. 80, 103 p. (Magyar statisztikai közlemények. Új foly. 5. köt.)
- Markó László: A kolera és védelmezésünk. 2. kiad. Miskolc, 1893. Lövy. 47 p.
- Markó László: A ragály és védekezésünk. 3. kiad. Miskolc, 1893. Lövy. 55 p.
- Nemzeti baleset- és munkás-biztosító-részvénytársaság Budapesten. Bp., 1893. Légrády testvérek. 21 p.
- Novák Endre: A közegészségügy mint közgazdasági tényező az államéletben. 2. kiad. Ungvár, 1893. Dobrowsky és Franke. VIII, 206 p.
- Ötvös József: Az 1892/93. évi budapesti fő- és székesfővárosi cholera oka. Bp., 1893. Pesti Könyvny. 87 p., 2 t., 1 térk.

- Preysz Kornél: Siófok, Balaton-fürdő. Bp., 1893. Eggenberger. 30 p. – 2. kiad.: Bp., 1896. Eggenberger. 32 p.
- Preysz Kornél: Idegbetegségek balneotherapeutikus kezelése, különös tekintettel a hydrotherapiára. Bp., 1893. Eggenberger. 45 p.
- Ráth Zoltán: Népünk korviszonyai és halálozási statisztikánk. Bp., 1893. Pesti Könyvny. 162, III p.
- Róna Sámuel: A buja vagy nemi betegségek. Bp., 1893. MOKT. XII, 659, [3] p.
- Szabályzat a járványos betegségek ellen teendő hatósági óvintézkedések tárgyában. Szolnok, 1893. Bakos. 6 p.
- Székely Ágoston: Gyógyintézetek szegény tüdővészesek számára. Bp., 1893. Pesti Lloyd Társulat. 14 p.
- Szendeffy Aladár: Hogyan védekezzünk a difteritisz ellen? Oktatás a nép számára. Bp., 1893. Dobrowsky és Franke. 26 p.
- „Teleia” a venereás betegségek leküzdésére alakult egyesületnek alapszabályai. Bp., 1893. Teleia. 8 p.
- Vas Frigyes: Tanulmányok az idült nikotin és alkohol mérgezésekről. Bp., 1893. Akadémia. 19 p., 1 t. (Értekezések a természettudományok köréből. Vol. XXIII. No. 5.)
- Verebély László: A cholera és a hatósági intézkedések. Bp., 1893. Franklin. 17 p.

Új periodikák:

- Megindult az „Egészségügyi Értesítő”, amely 1896-ig jelent meg önálló lapként Heltai Manó és Preysz Kornél szerkesztésében, a Magy. Kir. Belügyminisztérium kiadványaként.
- A „Gyógyászat” melléklapjaként megindult a „Medikus” c. periodika, Schächter Miksa szerkesztésében. 1914-ig folyamatosan megjelent.
- Richtman Mór szerkesztésében 1893–94-ben Fiumében megjelent a „Jó egészség. Népszerű egészségügyi lap” c. periodika.

1894

Törvények, rendeletek:

- Az 1894. évi IX. tc. a kolerajárvány idején a nemzetközi érintkezésben alkalmazandó közös védelmi intézkedésekről szól. (Egy esetleges pestisjárvány megelőzéséről 1897-ben kötöttek hasonló nemzetközi egyezményt, amelyet az 1900. évi XXIII. tc. cikkelyezett be.)
- A hipnotizálás gyakorlása tárgyában dec. 19-én belügyminiszteri rendeletet adtak ki, mely szerint csak orvos végezheti, szigorú feltételek mellett.
- A diphtheria elfojtása tárgyában dec. 21-én belügyminiszteri rendeletet adtak ki.

Események, tények az év folyamán:

- Raisz Gedeon a „Gyógyászat” 1894-es évfolyamában – külhoni tapasztalatai alapján – cikksorozatot közöl „A kolera elleni védőintézkedések külföldön” címmel.
- Megnyílt az Igazságügyi Országos Megfigyelő és Elmeorvosintézet.
- Megépült a nyitrai kórház Hauszmann Alajos tervei alapján.
- Megnyílt a siklói magánkórház, 1900-tól nyilvános kórház.
- Pozsonyban a régi gyermekkórház 1853-ban jött létre, az új pedig 1894-ben.
- A világ ismert egészségügyi szakembereinek és orvoskutatóinak részvételével Budapesten rendezték meg a VIII. Nemzetközi Közegészségi és Demographiai Kongresszust. A kongresszus legjelentősebb feladata a diphteriával kapcsolatos kutatások megvitatása képezte. Az V. szakosztály a gyermekhalandósági adatok jobb nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében nemzetközi bizottság felállítására tett javaslatot, a bizottság magyar

tagja Eröss Gyula budapesti docens lett. A VI. szakosztály ajánlása „a közegészségtan, mint kötelező tárgy soroztassék be az orvosi vizsgatárgyak közé”. Korányi Frigyes e kongresszus után indította meg a tuberkulózis elleni küzdelem társadalmi mozgalmét. A kongresszus eseményeit a naponta megjelenő – Gerlóczy Zsigmond által szerkesztett – „Napi Közlöny”-ből lehetett nyomon követni.

- A közegészségügyi mérnöki szolgálat megszervezéséig, 1894-ig még nyolc városi vízművet adtak át: Selmechányán, Körmöcbányán, Pozsonyban, Pécsen, Sopronban, Besztercebányán, Aradon, Máramarosban. Parti szűrésű Duna-vizet szállított az 1886 óta működő pozsonyi, valamint a győri vízmű. (Az országos közegészségügyi mérnöki szolgálat összesítése szerint 1898-ban 166 városban és községben összesen 244 kisebb-nagyobb vízvezeték volt.)
- A fővárosban létrehozták a köztisztasági hivatalt, amely a közterületek folyamatos tisztántartásáról gondoskodott;

Az év folyamán megjelent művekből:

- Albrecht, Johann Friedrich Ernst: Az ember és neme. Orvosi tanácsok a nemi szerelemről, a nemi élvezet vezetéséről, egészséges gyermekek nemzéséről. Ford.: Nadas Mihály. 4. kiad. Bp., 1894. Rozsnyai. 100 p.
- Basso-Arnoux, Giuseppe: A masszázs és a stockholmi mechanikai gyógyintézetek. Ford.: Jutassy Lajos. Bp., 1894. Dobrowsky és Franke. 54 p., 3 t.
- Berényi Ferenc: Járvány-ügyünkről, az óvintézkedésekre való tekintettel, a családi kör igényeihez alkalmazkodva. Bp., 1894. Ifj. Nagel Ottó. 104 p.
- Bodnár Sándor: Egészségtan, mesékkel és elbeszélésekkel, népiskolai használatra. Bp., 1894. Grill. 124 p. – 2. jav. kiad.: Bp., 1898.
- Csillag Gyula: Az iszákosság korlátozásáról. Bp., 1894. Pallas. 71 p.
- Demkó Kálmán: A magyar orvosi rend története, tekintettel a gyógyászati intézmények fejlődésére Magyarországon a XVIII. század végéig. A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének állandó központi választmánya által a Poór Imre-féle 100 arannyal jutalmazott pályamű. Lőcse – Bp., 1892–1894. Reiss – Dobrowsky – Franke. 555 p.
- Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. I. köt. 1854–1894. Összeáll.: Chyzer Kornél. Bp., 1894. Dobrowsky és Franke. XXVIII, 919 p. (I. köt. 2. bőv. kiad.: Bp., 1895. Uo. XXXI, 995 p.; 3. bőv. kiad.: Bp., 1900. Uo. 768 p.); Pótfüzet az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye első kiadásához. 1854–1894. Összeáll.: Chyzer Kornél. Bp., 1895. Dobrowsky és Franke. 216 p.; Az egészségügyre vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye. II. köt. 1895–1900. Összeáll.: Chyzer Kornél. Bp., 1900. Dobrowsky és Franke. 816 p.; II. köt. 1900–1905. Összeáll.: Chyzer Kornél. Bp., 1905. Grill. 601 p.; IV. köt. 1905–1912. Összeáll.: Chyzer Kornél, Kampis János. Bp., 1913. Eggenberger – Franke. 773 p.
- Fertőző betegségek. Bp., 1894. VIII, 1171 p., 2 térk. A belgyógyászat kézikönyve 1. köt. Szerk.: Bókai Árpád, Kétli Károly, Korányi Frigyes. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 70.)
- Feuer Nathaniel: Trachoma-útmutató. A trachoma elleni hatósági eljárás, az erre vonatkozó rendeletek a trachoma kór- és gyógytana kapcsán : hatóságok és orvosok számára. 2. bőv. kiad. Bp., 1894. Dobrowsky és Franke. 127 p.
- Gerlóczy Károly jelentése az 1893. évi koleráról. Bp., 1894. Pesti Könyvny. 91 p.
- Hanny Ödön: A Zalavármegyében, Keszthely város tőszomszédságában fekvő Hévíz gyógyfürdő rövid leírása. Keszthely, 1894. Farkas. 47 p.
- Hunyadi János keserűvíz forrás. Bp., 1894. Ny. n. 60 p., [4] t.
- Körösi József: A hevenyfertőző betegedések statisztikája az 1881–1891-iki évekről és az

- időjárás befolyásának vizsgálata. Bp. 1894, Grill, Pesti Könyvny. VII, 141 p., 7 t. (Budapest Főváros Statisztikai Hivatalának közleményei 19.)
- Kresz Géza: A Budapesti Önkéntes Mentő-Egyesület 1887–1893. Bp., 1894. Pesti Könyvny. 47, [1] p.
 - VIII. Nemzetközi Közegészségi és Demográfiai Congressus. Határozatok, melyeket az 1894. évi szept. 9-én tartott záró ülés elfogadott, illetve tudomásul vett. Bp., 1894. Pesti Könyvny. 33 p.
 - A VIII-ik Nemzetközi Közegészségi és Demográfiai Congressussal kapcsolatos kiállítás katalógusa. Bp., 1894. Pesti Könyvny. 125, [3] p.
 - Preysz Kornél: A Balaton fürdői, azok hatása és használata. Bp., 1894. Eggenberger. 110 p., 1 t.
 - Preysz Kornél: A klíma hatása. Bp., 1894. Eggenberger. 32 p.
 - Preysz Kornél: Balaton-Füred gyógyeszközei s azok hatása. Bp., 1894. Eggenberger. 34 p.
 - Preysz Kornél: Fürdőügyünk haladása 1893-ban. Belügyminiszteri intézkedések. – Ásványvizforrások. – Gyógyfürdők. – Forgalmuk 1893-ban. – Következtetések. – Fürdőstatisztika. – Ásványviz-elemzések. – A balneologiai egyesület. – Utazási ösztöndíj. – Fürdőirodalmi könyvtár. – Fürdőink vendégforgalmának fejlődése 1876 óta. Bp., 1894. Eggenberger. 66 p.
 - Preysz Kornél: Hazai sósfürdők: Akna-Szlatina, Görgény-Sóakna, Kolozs, Korond, Maros-Ujvár, Pável-fürdő, Székely-Udvarhely, Szováta, Torda, Vizakna, Herkulesfürdő, Erzsébet-Sósfürdő, Magyar-Isla, Csiz, Felső-Bajom, Nádaspatak, Polhora, Gyopáros-tó, Halasi, Konyári sóstó, melence, Ruzsanda-tó, Nyiregyházi sóstó, Palics, Telegdi sósfürdő. Bp., 1894. Eggenberger. 32 p.
 - Preysz Kornél: Klimatikus gyógyhelyek: Abbazia, Cirkvenica, Lussin-Piccolo, Corfu, Rovigno, Görz, Meran, Bozen, Gries, Arco, Velence. A Riviéra, Ajaccio, Algier, Cairo, Davos, Görbersdorf. Bp., 1894. Eggenberger. 32 p.
 - Rigler Gusztáv: Az egészségügyi vizsgálatok módszerei. Orvosok, orvosnövendékek és gyógyszerészek számára, ugyisintén kézikönyvül a tiszt- és iskolaorvosi vizsgálatra készülőknek. Bp., 1894. Eggenberger. XVI, 372 p., 3 t.
 - Salacz Gyula – Pozsgay Lajos: Arad sz. kir. város közegészségi művei és műveletei. Arad, 1894. Gyulai. 40 p.
 - Schützenberger Endre: Az egészség- és gyógyításügy helyes szervezése községek számára, különös tekintettel a jelen viszonyokra, s az egészségügyi szolgálat államosítására. Négy statisztikai táblázattal. Bp., 1894. Dobrowsky és Franke. 63 p.
 - Szabályrendelet a ragályos betegségek terjedésének megakadályozása céljából teendő hatósági eljárásról. [H. n.], 1894. [Ny. n.] 12 p.
 - Szabályrendelet a trachoma elleni eljárásról. Pozsony, 1894. Angermayer. 15 p.
 - Széll Lajos: Életmentés és egészségügy. Elemi és polgári iskolai tankönyv. Pályamű. Bp., 1894. Egyetemi ny. 82 p. – *Bőv., Csapody István által átdolg. kiad.: Bp., 1899.; több kiadása is megjelent; Kovách Aladár átdolg. kiad.: Bp., 1908.*
 - Tarcsa gyógyfürdő (Vas megyében). Tarcsafürdő, 1894. Czettel és Deutsch. 22 p.
 - Thirring Gusztáv: Budapest közegészségügyi és közművelődési viszonyai. A VIII. Nemzetközi Közegészségi és Demográfiai Congressus alkalmából. Függelékül: Budapesti kalauz. Magyar és francia nyelven. 14 képpel, 1 térképpel. Bp., 1894. Pesti Könyvny. 239 p.

Új periodikák:

- Megindult a „Bába-kalauz. A Magyar Bábaegyesület hivatalos közlönye” Dirner Gusztáv, Hoffmann Péter és Wiesinger Frigyes szerkesztésében. (Ebbe olvadt be 1897-ben a „Szülésznők Lapja”.)

- Megindult a „Balneológiai Értesítő”, a Balneológiai Egyesület periodikája, Preysz Kornél és Tausz Béla szerkesztésében. 1931-ig folyamatosan megjelent.
- Megindult a „Betegápolás. Folyóirat a műszerészet és betegápolás haladásáról” c. periodika Weszely István, Ruttner Kálmán és Kreutle István szerkesztésében. Két évfolyamnyi jelent meg a lapból.
- Megindult az „Orvosirodalmi Közlöny. Szemle a nemzetközi orvosi irodalom terén megjelenő művekről” c. periodika Purjesz Ignác szerkesztésében, 1898-ig jelent meg.
- Schulek Vilmos szerkesztésében megindult a „Ungarische Beiträge zur Augenheilkunde” c. szemészeti periodika, amelynek csak három évfolyama jelent meg: 1894, 1899, 1903.

1895

Törvények, rendeletek:

- A szódavíz gyártásánál követendő egészségügyi rendszabályokról jan. 1-jén belügyminiszteri rendeletet adtak ki.
- Febr. 3-án belügyminiszteri rendelet jelent meg a diftéria elleni szérumról.
- A védhímlőoltások szigorú teljesítése és ellenőrzése tárgyában apr. 1-jén belügyminiszteri rendelet jelent meg.
- Az aug. 29-én közreadott belügyminiszteri rendelet az esetleg előforduló kolerás vagy kolera-gyanús esetek bejelentése, s az óvintézkedések szigorú betartása tárgyában intézkedett. (Oroszországban és Galíciában járvány volt.)

Események, tények az év folyamán:

- Megalakult a Máramaros Vármegyei Orvos-Gyógyszerész Egyesület
- Az 1867-ben megalakult Központi Magyar Gyógyszerészeti és Művegyészeti Vállalat Rt. csak egy jó évtizeden keresztül volt valóban aktív vállalat. Hosszabb szünet után Egger Leó és Izidor voltak az elsők, akik – bár szerényebb formában – a modern tőkés vállalkozás keretei között próbáltak berendezkedni a gyógyszergyártásra. Gyógyszertáruk mellett kezdtek el gyógyszerészkeszítményeket gyártani, és 1895-ben közkereseti társaságot alapítottak (Dr. Egger Leó és Egger Izidor Gyógyszervegyészeti Cikkek Gyára).
- Debrecenben Kenézy Gyula megnyitotta bábaképző intézetét, amely később az egyetem alapja lett.
- Megnyitotta kapuit a szombathelyi bábaképző intézet.
- Átadták Újpesten a Károlyi Sándor költségén létesített magánkórházat, amely 1893 és 1895 között Ybl Miklós tervei alapján épült.
- Petz Lajos igazgatása idejében Győrött új kórház felavatására került.
- 1895-ben létesül az Országos Vöröskereszt Egylet kolozsvári Erzsébet-Mária Szanatóriuma.

Az év folyamán megjelent művekből:

- A Magyar Korona országainak 1892. és 1893. évi népmozgalma. Bp., 1895. Athenaeum. 55, 121 p. (Magyar statisztikai közlemények. Új foly. 8. köt.)
- Békéssy Géza: A gyermekek fürdőzésének közegészségi és gyógyászati jelentősége. Bp., 1895. Pesti Könyvny. 28 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Boleman István: Vihnye vastartalmú hévíz Bars megyében. 2. kiad. Bp., 1895. Eggenberger. 72 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Belky János: Törvényszéki orvostan. A holttest jelenségeiről és a személyazonosságról szóló részt kidolgozta: Genersich Antal. Bp., 1895. MOKT. X, 736 p.
- Brém János: Parád gyógyfürdő ismertetése. Bp., 1895. Franklin. 49 p., 1 t.

- Bruck Jakab: Erzsébet-sósfürdő Budapesten és keserűvíz forrásai természettudományi és orvosi szempontból. Bp., 1895. Eggenberger. 32 p. (Fürdőirodalmi könyvtár) – 2. kiad.: Bp., 1896. Eggenberger. 30 p.
- Chalupka Rezső: Bártfa-fürdő történetének vázlata. Eperjes, 1895. Stehr. 87 p.
- Csukay Sándor: Eljárási utasítás a fertőző kórok elfojtása és terjedésének meggátlása céljából elrendelt óvó- és gyógyintézkedések végrehajtása tárgyában. Arad, 1895. Aradi könyvny. 51 p., 1 t.
- Dubravszky Róbert (összeáll.): Az állategészségügyi rendeletek gyűjteménye. Bp., 1895. Pesti Könyvnyomda rt. V, 284 p.
- Gallia Rezső: Trencsén-Teplíczy gyógyfürdő (Felső-Magyarországon) és kénforrásai. Bp., 1895. Franklin. 62 p.
- Gerlőczy Zsigmond (szerk.): Jelenés az 1894. szeptember hó 1-től 9-ig Budapesten tartott VIII-ik Nemzetközi Közegészségi és Demografiai Congressusról és annak tudományos munkálatairól. 1–7. köt. Bp., 1895–1896. Pesti Könyvny. 325, 773, 512, 638, 543, 504, 768 p.
- Hainiss Géza: A védhimlőoltás kézikönyve. Orvosok és orvostanhallgatók számára. Bp., 1895. Dobrowsky és Franke. 129 p., 8 t.
- Hankó Vilmos: Az ásványvizek kezelése. Bp., 1895. Eggenberger. 24 p.
- Hankó Vilmos: Hazai kénes fürdők. Al-Váca, Balf, Borosznó, Bréb, városligeti artézi-fürdő, Császárfürdő, Lukácsfürdő, Margitsziget, Büdöskő, Harkány, Herkulesfürdő, Kőhalom, Kolop, Leibic, Parád, Pöstyén, Szejke, Szobránc, Trencsén-Teplíc. Bp., 1895. Eggenberger. 44 p.
- Hintz Henrik: Bártfa gyógyfürdő Sáros vármegyében és égvényes-sós-vasas savanyúvíz forrásai történeti, balneologiai és gyógyászati szempontból. Bp., 1895. Eggenberger. 55 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Jellachich István: A fertőző betegségek és az ellenök való védekezés. Pécs, 1895. Taizs. 56, 1 p.
- Kneipp Sebestyén összegyűjtött előadásai. A betegségekről és azok gyógyításáról. Számos illusztrációval. A magyar kiadáshoz előszót irt ő cs. és kir. Fensége József főherceg. Bp., 1895. Gerő. 256 p.
- Konrád Jenő: Az elmekörtán gyakorlatilag fontos tételei, tekintettel a közigazgatásra. Gyakorló és tisztis orvosok számára. Bp., 1895. Dobrowsky és Franke. 155 p.
- Mann Jakab: A szegedi M. Kir. Bábaképezde. 1884–1894. Szeged, 1895. Bába Sándor. VIII, 409 p.
- Marschalkó Tamás: Lipik gyógyfürdő Szlavoniában : égvényes jódos hévvíz 64 C. állandó hőmérsékkel. Bp., 1895. Eggenberger. 71 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Ormándy Miklós: A dohány. (Nicotiana tabacum.) 8 ábrával. S.-A.-Ujhely, 1895. Lampel. 82 p.
- Papp Samu: Alsó-Tátrafüred climatikus gyógyhely vasas lápfüdüi és vízgyógyintézete. Bp., 1895. Eggenberger. 32 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Preysz Kornél: A mesterséges ásványvizek, a szikvíz s a természetes ásványvizek védelme. Bp., 1895. Eggenberger. 15 p.
- Rajec fürdő. (Magyar Gastein) a magas Kárpátokban. Képekkel és térképekkel. Bp., 1895. Légrády. 21 p.
- Schäffer Károly: A hypnotismus élettani, gyógytani és törvényszéki szempontból. Bp., 1895. Dobrowsky és Franke. 85 p.
- Schwartzer Ottó, babarcsi: Az elmebetegek jogvédelme. A magyar törvények, ministeri rendeletek és a joggyakorlat alapján. 1. r. Magánjogi rész. + 2. r. Büntetőjogi rész. Igazságügyi orvosi közigazgatás. Bp., 1895. Hornyánszky. VI, 535 p.; VIII, 1044 p.; (Psychiatriai jegyzetek 2–3.)

- Száva Gerő: Ölöpatak gyógyfürdő. Brassó, 1895. Alexi. 17 p.
- Thim József: Egészségügyünk jelen viszonyai és a reform. Bp., 1895. Dobrowsky és Franke. 66 p.
- Török János: Jegyzetek községi (nem orvos) halottvizsgálók betanítására. Az 1876-iki 31,025. számú belügyminiszteri szabályrendelet figyelembe vételével. Sajó-Gömör, 1895. Nagy J.21 p.

Új periodikák:

- A biológiai gyógyítástan szakközlönye, mely a hasonszenvi elven alapszik. Főszerk.: Bakody Tivadar, szerk.: Balogh Tihamér. Öt évfolyama jelent meg Budapesten.
- Chyzer Kálmán (szerk.): Gyógyszerészeti almanach. A magyarországi gyógyszertárak hiteles adatok alapján összeállított névjegyzékével. Bp., 1895. – *Ettől kezdve évente megjelent.*
- Gerlőczy Zsigmond szerkesztésében Budapesten megjelent „A Közkórházi Orvostársulat ... évkönyve”. 1944-ig adták ki.
- A Kir. M. Természettudományi Társulat Chemiai Szakosztálya kiadásában, Winkler Lajos szerkesztésében megindult a „Magyar Chemiai Folyóirat. Havi szaklap a chemiai ismeretek fejlesztésére” c. periodika.
- Alexander Béla szerkesztésében Késmárkon megindult „A Szepesi Orvos- és Gyógyszerész-egylet évkönyve az ... egyleti évre” c. periodika. 1907-ig adták ki.

1896

Események, tények az év folyamán:

- A tuberkulózis elleni mozgalom egyik szervezője Korányi Frigyes lett, aki 1896. ápr. 13-án a „Budapesti Hírlap”-ban, másnap a „Pester Lloyd”-ban fordult az ország közönségéhez, a tbc-elleni küzdelem szükségessége érdekében összefogásra szólította fel a lakosságot. 1896. máj. 8-án a felsőházban tett ugyanerre indítványt, kérve a kormány támogatását.
- A KSH jelentése szerint diftériában 1867, kanyaróban 348, szamarhurutban 442, hólyagos himlőben 160, hasi hagymázban 708, kiütéses hagymázban, 38, vérhasban 444 fő hunyt el.
- Wolf Márton az Országos Fogorvosi Kongresszuson „Szájhigiénia az iskolában” címmel tartott nagy hatású előadást, amelynek nyomán Bíró Zsigmond javasolta: „...az iskoláknál fogorvosok alkalmaztassanak, kiknek feladatuk az iskolákat látogató gyerekek évenkénti megvizsgálása, szükségesnek mutatózkodó kezelések elrendelése, esetleg a szegényeket ingyen kezelni.”
- Az 1896-os millenniumi kiállításon a közegészségügy és az állategészségügy komoly kiállítási anyaggal vett részt, és több díjat is kapott. Az állatorvoslás és állategészségügy pl. a specifikus védekezésre alapozott tevékenységének kimagasló eredményeivel nyerte el. Hutýra Ferenc szakmai irányításával – a kiállítás Nagy Aranyérmét. (A kiállítás egészségügyi részéről 1898-ban jelent meg összefoglaló „Az 1896. évi ezredéves kiállítás eredménye. Egészségügy, művészet, közművelődés, oktatásügy” címen.) A kiállításhoz kapcsolódóan tartották az országos fogorvos kongresszust (nagy külföldi részvétellel), a magyar orvosok és természetvizsgálók 28. vándorgyűlését, a VII. magyar balneológiai kongresszust és a közegészségügyi és orvosi kongresszust. Ebbe a rendezvénysorozatba illeszkedett be az első magyarországi gyógyszerész kongresszus is. (A kongresszusokról készült összefoglalók 1897-ben jelentek meg, köztük Frank Ödön szerkesztésében „A millenniumi közegészségi és orvosügyi kongresszus tárgyalásai” c. kötet is.)
- Kolozsvárott jan. 1-jétől az Országos Karolina Kórházat a belügyi tárcától átveszi a közoktatásügyi, s ezzel egyetemi klinikai rangot kap.

- Budapesten megépült a Herczel Manó által alapított Faszor-szanatórium, amelyben 1897-ben kezdték meg a gyógyítást, sebészet, nőgyógyászat és belgyógyászat működött benne.
- Megnyílt a kiscell-kemenesaljai kórház.
- Megnyílt a szolnoki Ferencz József közkórház.
- Megnyílt a mohácsi kórház, s a következő évtől Baranya vármegye László-közkórháza néven működött.
- Megnyílt a Mária Valéria nevet viselő szabadkai kórház.
- Megnyílt a szigetvári közkórház.
- A zombolyai kórház közkórház lett.
- Megnyílt Pesten a Kir. Országos Gyűjtőfogház kórháza és megfigyelőosztálya.
- Az év folyamán megkezdték az építkezést, majd 1897-ben megnyitották a balassagyarmati Mária Valéria Közkórházat.
- Megkezdték a nyíregyházi Erzsébet Közkórház építését, az átadásra 1899-ben került sor.
- Megalapították a „Diftéria-szérum termelő Intézet”-et
- Fővárosi kórházstatisztika: 1896 végén 45 épületben, 3113 beteg számára van férőhely, 90 orvossal és közel 400 ápolóval. (A főváros közkórházainak 1874-ben még csak 20 ezer főnyi évi betegforgalma 1896-re megkétszereződött.)
- Jan. 16-án ismertette Klupathy Jenő a „Röntgen fotográfiáiról” címmel tartott előadásában a Tudományegyetemen végzett röntgenkísérleteket, Högyes Endre pedig jan. 18-án a budapesti Királyi Orvosegyesület előadótermében „Csontvázfotografálás testen keresztül Röntgen szerint” címen ismertette ezt a nagy fontosságú felfedezést.
- Megkezdték a Káposztásmegyeri vízmű építését, koncepcióját Wein János dolgozta ki, kutas víztermelésre alapozottan. Megvalósítása 1896–1904 között az őt követő igazgató, Kajlinger Mihály érdeme.
- Károly Iréneusz József premontrei szerzetesrendi tanár és Kornstein Lajos nagyváradi gyakorló orvos Röntgen felfedezésének bejelentése után azonnal felismerte az új sugárzás gyógyászati jelentőségét. Felkeresték Röntgent és megnézte a würzburgi laboratóriumban működő készüléket. Hazatérve a nagyváradi premontrei főgimnáziumban felépítették és üzembe helyezték a röntgengépet.

Az év folyamán megjelent művekből:

- Bakó János: Stubnya gyógyfürdő és hévforrásai Turóc vármegyében. Bp., 1896. Eggenberger. 40 p. (Fürdőirodalmi könyvtár)
- Balatonfüredi (millennium-) emlék a fürdővendégek tájékoztatására. A Balatonfüredi Közművelődési Egylet kiadványa. Szerk.: Mangold Gusztáv. 4. bőv. kiad. Bp., 1896. Eckstein és Neufeld. 71 p., [6] t.
- Chyzer Kornél balneológiai munkái. Szerk.: Preysz Kornél. Bp., 1896. Eggenberger. VIII, 80 p.
- Csapodi István: Az országos közegészségügyi egyesület első tiz esztendeje. Bp., 1896. Franklin. 20 p.
- Gärtner, August: A közegészségtan alapvonalai. Orvosnövendék, orvosok, építészek, mérnökök és közigazgatási hivatalnokok számára. A 2. második bővített és javított kiadás után fordította és jegyzetekkel ellátta dr. Rigler Gusztáv. Bp., 1896. Eggenberger. XX, 435 p.
- Hankó Vilmos: A hazai szénsavas fürdők és ásványvizek. Bp., 1896. Eggenberger. 80 p.
- Heller József: A harkányi gyógyfürdő és kénes hévville. Fürdészeti értekezés. 2. jav., bőv. kiad. Pécs, 1896. Taizs. 59, [4] p.
- Högyes Endre: Emlékkönyv a budapesti királyi magyar Tudomány-Egyetem orvosi karának multjáról és jelenéről. Magyarország ezredéves fennállásának ünneplése alkalmával. 122 képpel és két színes táblával. Bp., 1896. Eggenberger. XXXVI, 1003 p.

- Kelen József: A nemi élet elfajulásai. Tanulmányok ... Barth [et al.] nyomán. Bp., 1896. Gerő. 92 p.
- Mihályfi József: Budapest csatornázása. Bp., 1896. Pesti Lloyd ny. pp. 57–70. (Klny. a Természettudományi Közlönyből)
- Molnár Antal: A közegészségügy és gyógyszerészek reformja. Győr, 1896. Győregyházmegye könyvny. 55 p.
- Ney József: A massage és svéd gymnastika, különös tekintettel a siófoki svédgymnasztikai intézetre. Bp., 1896. Eggenberger. 46 p.
- Oberndorff Hugó: Gyógyi-gyógyforrás. Hont megye. Pozsony, 1896. Freistadt. 15 p.
- Oheroly János: Torna-zsebkönyv. 3. bőv. kiad. Bp., 1888. Hornyánszky. XI, 367 p., 1 t.
- Pólya Jakab: Ferencz József Kereskedelmi Betegápoló Egylet (elismert betegsegélyező-pénztár) ötvenéves története: 1846–1896. Bp., 1896. Franklin. 127 p.
- Pesti Alfréd (összeáll.): A rendes fürdőhasználat befolyása a munkásosztály egészségére. Ipari és gyári alkalmazottak részére. Bp., 1896. Markovits és Garai. 14 p.
- Raitsits Lajos: Besztercebánya sz. kir. város egészségügye, különös tekintettel az utolsó évtizedbeli assanáló munkálataira. Besztercebánya, 1896. Machold. IX, 126 p., 9 t., 2 térk.
- Ráth Zoltán (szerk.): Magyarország statisztikája. Bp. 1896. Athenaeum. XI, 411 p.
- Sass István: A Rudas-gyógyfürdő Budapesten természettudományi és orvosi szempontból. Bp., 1896. Pesti Könyvny. 73 p.
- Szaplanczay Manó: A közegészségügyi közigazgatásról. Kaposvár, 1896. Özv. Jancsovits Gy.-né kvny. 70 p., 1 t.
- Szt-margitszigeti gyógyfürdő emlék. Bp., 1896. Corvina. 73, 45 p.
- Szvacsina Géza: A siketnémák kolozsvári országos intézetének története a létesítés eszméjének keletkezésétől mostanig terjedő kilenc évről. Kolozsvár, 1896. Ajtai. 107 p.
- Teleki Géza: A lelenc-ügy rendezése. Bp., 1896. Országgyűlési Értesítő könyvny. r.-t. 21 p.
- Vajda Emil: Korond klimatikus gyógyhely, gyógyfürdő és nyaraló leírása s a sós-vasasborvíz, hideg és meleg fürdők, ásványvíz és tejkúra ismertetése. Bp., 1896. Gáspár. 19 p.
- Vondrasek J. József: A budapesti gyógyszerész-segédek betegápoló egyletének története, 1841–1896. Bp., 1896. Corvina. 292 p.
- Wallfisch Ferenc: Az egészség megóvása. Népszerű egészségügyi értekezés. Bp., 1896. Franklin. 79 p.
- Zsingor Mihály: Torna-lexikon. Bp., 1896. Magyarországi Tornaegyletek Szövetsége. IV, 133 p.

Új periodikák:

- Árvay Nagy Kálmán szerkesztésében megjelent a „Kneipp-lap. Az Országos Magyar Kneipp-egyesület hivatalos közlönye”. A lap 1897-ben megszűnt, majd „Kneipp-újság. A természetes, egészséges életmódot és a mérgek nélküli gyógykezelést terjesztő folyóirat” címmel Szalkay Gyula szerkesztésében 1899-ben újraindult, s egészen 1902-ig megjelent.
- Nagybaczoni Incze (Intze) Béla szerkesztésében negyedévenként jelent meg a „Védhímlő-oltás. Orvosi szakközlöny és oltóintézeti értesítő” c. periodika.
- A Belügyi Közlönyt és az Egészségügyi Értesítőt 1896-ban összevonták a következő fejezetekkel: 1. Közigazgatási; 2. Anyakönyvi; 3. Rendészeti; 4. Egészségügyi, mivel ez utóbbi még hosszú ideig a belügyi tárca keretébe tartozott.